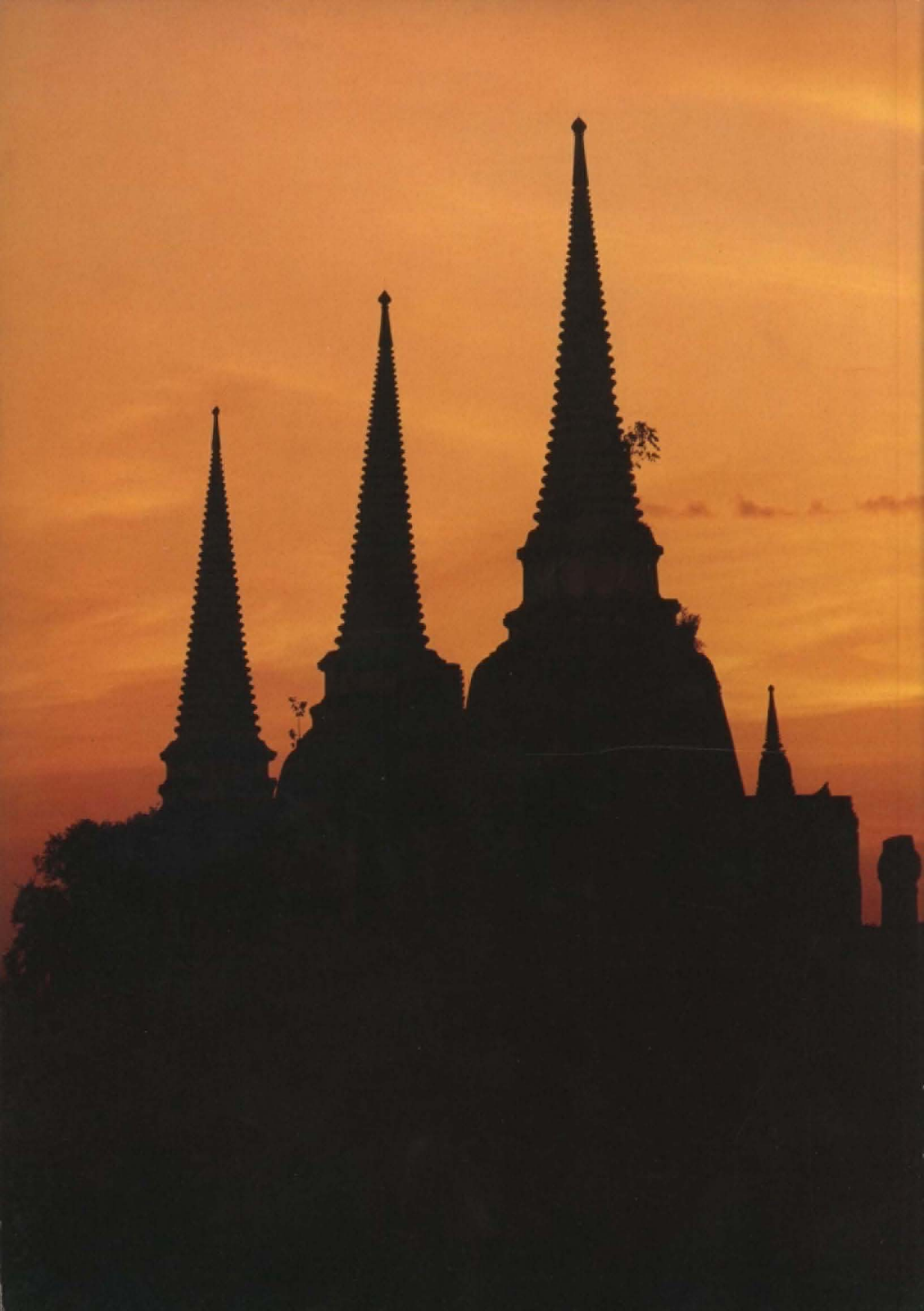

เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา
GOLD TREASURES OF THE AYUTTHAYA PERIOD

หนังสือเครื่องทองกรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร

จัดพิมพ์ครั้งแรก เดือนพฤษภาคม จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ผู้เขียนเรียบเรียง นายประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์

ISBN 974-86764-6-3

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์

อธิบดีกรมศิลปากร

นายสุวิชัย รัศมิภุติ

รองอธิบดีกรมศิลปากร

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

รองอธิบดีกรมศิลปากร

นายมงคล บุญวงศ์

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายสุรพล ดำริห์กุล

หัวหน้าคณะทำงาน

นางวิสันชนี โพธิสุนทร

คณะทำงาน

นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์

คณะทำงาน

นายสิงห์คม บริสุทธิ์

ถ่ายภาพ

คำนำ

กรมศิลปากร มีนโยบายหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะให้มีการเผยแพร่ผลงานและความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมออกไปสู่สาธารณชนให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อการเสริมสร้างความรู้ทัศนคติและสำนึกรักในมรดกวัฒนธรรมของชาติร่วมกัน

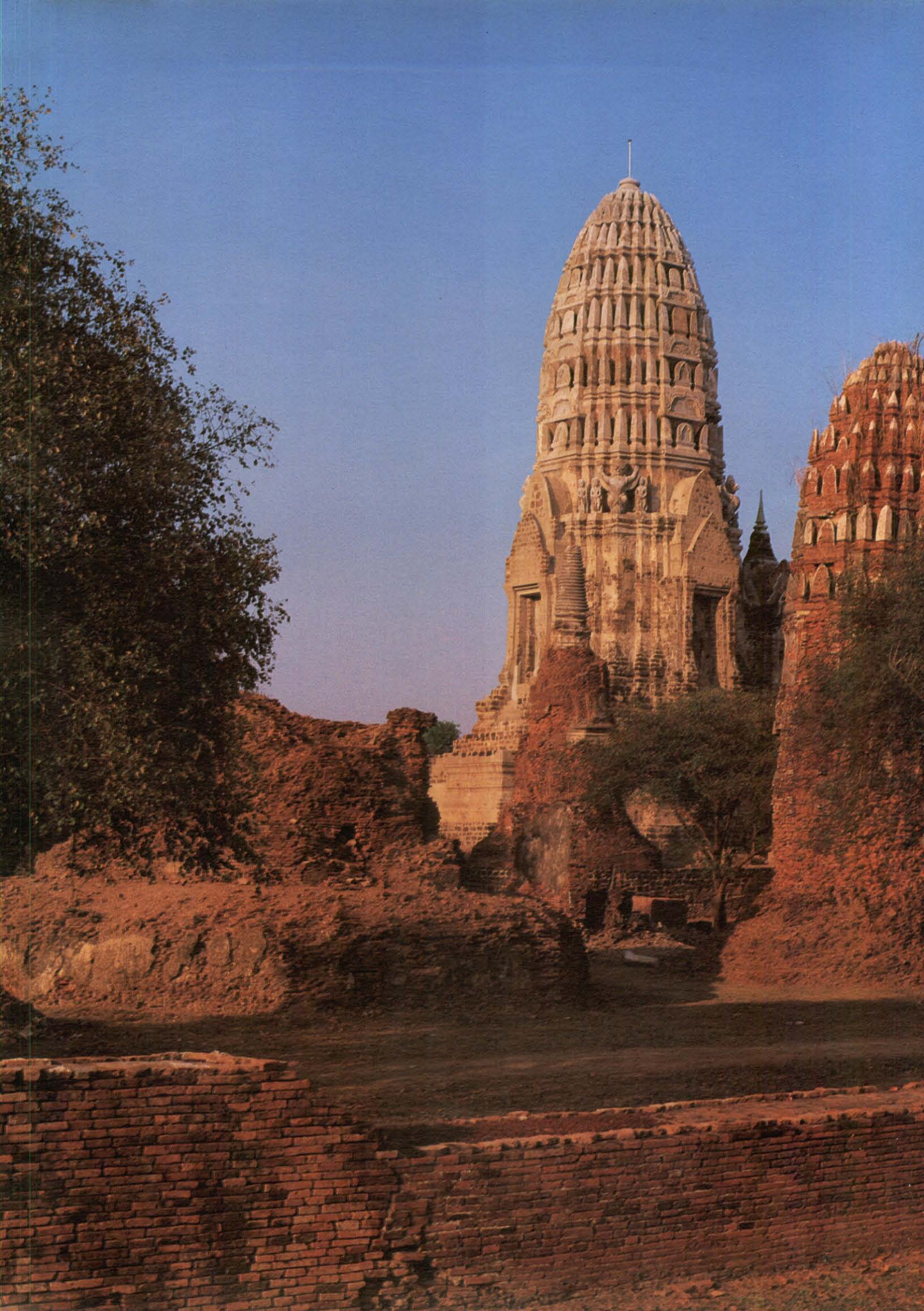
เรื่องราวของพระนครศรีอยุธยา อดีตราชธานีของไทยที่มีอายุยืนยาวถึง ๔๑๗ ปี อยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ มีพระมหากษัตริย์ปกครองรวม ๓๔ พระองค์ นับเป็นระยะเวลาที่บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่คงเหลืออยู่และมีพัฒนาการที่สืบทอดต่อมาในสังคมไทยทุกวันนี้

งานประณีตศิลป์ ด้านเครื่องทองสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นเป็นผลงานด้านศิลปกรรมอันมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีว่ามีความวิจิตรบรรจงเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องทองที่ขุดได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งปัจจุบันจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรมศิลปากรได้ให้ความสนใจ และมุ่งหมายให้มีการศึกษาค้นคว้า เผยแพร่ความรู้ให้ออกไปอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงได้มอบหมายให้ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการกรม จัดพิมพ์หนังสือ “เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา” เพื่อเผยแพร่ส่งเสริมผลงานอันมีคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยออกไปให้กว้างขวาง

กรมศิลปากรหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มดังกล่าวนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้แพร่หลายสืบไป.

(นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์)

อธิบดีกรมศิลปากร

สารบัญ

เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา	๗
คตินิยมเรื่องทอง	๑๑
คุณสมบัติและคุณลักษณะของทอง	๑๗
กรุงศรีอยุธยา ร่ำรวยทองมาจากไหน	๑๙
หลักฐานที่ว่าสยามเป็นแหล่งค้าทอง	๒๓
ชุดบ้านทำลายเมือง	๒๙
กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะแตก	๓๗
เครื่องทองในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฯ	๔๕
บรรณานุกรม	๕๙
Gold Treasures of Ayutthaya	
in the Chao Sam Phraya National Museum.	๖๑

พระปรางค์ที่พบศิลปโบราณวัตถุอันมีค่ามากมาย วัดราชบูรณะ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

*The main prang at Wat Ratchaburana in Ayutthaya, from where a
large number of treasures from the early Ayutthaya period were
discovered.*

เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา

ขึ้นชื่อว่า ทอง คงไม่มีใครไม่รู้จักและไม่มีใครที่ไม่ต้องการ เนื่องจากทองเป็นของหายาก และมีคุณค่ามาก เชื่อกันว่าแผ่นดินสุวรรณภูมิหรือดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์เป็นดินแดนทอง และเป็นถิ่นที่มีความนิยมทองมากมาแต่โบราณกาล

ทองคำเป็นธาตุชนิดหนึ่ง

ทองหรือทองคำ เป็นธาตุชนิดหนึ่ง เป็นโลหะลักษณะเป็นของแข็งมีสีเหลืองเป็นที่สังเกตเห็นได้ง่าย ทลอมละลายที่ ๑๐๖๓ ๓. เนื้ออ่อนมาก สามารถตีบุให้เป็นแผ่นบางจนมีความหนา ๐.๐๐๐๑ มิลลิเมตรได้เหมือนอย่างทองคำเปลวเป็นต้น ตัดใส่กระดาดนำไปใช้สำหรับปิดบนสิ่งที่ลึกรัก เช่น พระพุทธรูป ตู้ แผ่นไม้แกะสลัก และอื่นๆ ได้

ทองพบในธรรมชาติทั่วไป คือมีทั้งชนิดเป็นสายแร่จำนวนมาก และชนิดเป็นเศษทองกระจายอยู่เป็นแห่งๆ ไม่มากนัก ทองมีปนอยู่ในดินทราย ในหิน ในแม่น้ำลำธาร ตามกรวด แม่น้ำ (River Gravel) และที่อื่นๆ ทั่วไป

มนุษย์รู้จักนำทองมาทำประโยชน์พร้อมกับแร่ธาตุชนิดอื่นๆ มาช้านับพันๆ ปี จากหลักฐานการนำทองมาใช้ในงานศิลปะและทำเป็นเครื่องประดับ ภาชนะเครื่องใช้สอยในประเทศอียิปต์ อัสซีเรีย อีทรัสกัน ฯลฯ ครั้งโบราณในตะวันออกกลาง เชื่อกันว่ามีมาตั้งแต่คร่าว ๓,๑๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช แม้แต่ในจีน อินเดีย ก็มีมานานเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นความเจริญในเทคโนโลยีเป็นอย่างดี และเป็นโลหะธาตุที่มนุษย์รู้จักมานานและต้องการกันมาก

ทองคำนอกจากเป็นโลหะธาตุที่หายากแล้ว ยังถือว่าเป็นวัตถุที่มีความสวยงามกว่าอย่างอื่นเนื่องจากคุณสมบัติเฉพาะตัวของมัน คือ เป็นธาตุแท้ชนิดหนึ่ง มีจุดสำคัญดีเด่นอยู่ที่สี (Colour) คือสีเหลืองสว่างสดใส และมีความสุกปลั่ง (Brightness) คือมีประกายมันวาวสะดุดตา นอกจากนี้ยังไม่เป็นสนิมแม้จมดินจมโคลน มีความแข็งเหนียวเนื้อแน่นมาก ไม่สกปรก ไม่หมอง ไม่เป็นคราบโคลง่ายเหมือนวัตถุชนิดอื่น และสามารถนำไปใช้ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เรียกได้ว่าเป็นเสมือนแก้วสารพัดนึกนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ทองคำจึงเป็นทรัพย์สินที่มนุษย์ต้องการมากทั่วโลก เป็นโลหะธาตุมีค่าสูง ไม่เสื่อมถอยแม้แต่ในยุคปัจจุบัน และสามารถตีค่าในราคาแพงกว่าวัตถุอย่างอื่น หรือแปรสภาพเปลี่ยนเป็นมูลค่าทรัพย์สินอื่นอย่างอื่นได้สะดวก

ธรรมชาติของทองมันสวยอยู่แล้ว เมื่อนำมาทำเป็นภาชนะสิ่งของรูปทรงต่างๆ ขึ้นและยังได้สลักลายให้มันเหลี่ยม มีรูป มีเงาของรอยสลักเพิ่มขึ้น ก็จะเพิ่มความสวยงามขึ้นไปอีก เครื่องทองเวลาเปื้อนก็สามารถล้างทำความสะอาดได้ง่าย หรือการทำความสะอาดครั้งใหญ่ก็ทำได้โดยวิธีต้มกับส้มมะขามเปียก จะแลดูสุกใสเป็นของใหม่ และถ้าสิ่งของนั้นมีลวดลายสวยงามด้วย ก็จะต้องไม่เบื่อและเพิ่มคุณค่าขึ้นอีก

พระคชาธารทองคำประดับพลอยสี ประกอบด้วยสี่ปัดและสายรัดประคด ที่งวงจับดอกไม้ถวายเป็นพุทธรูปฯ ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
Gold elephant studded with gems on the caparison. The prostrated animal seems to pay homage to the Buddha holding a garland in his trunk, and bears a howdah on his back; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

โดยมนุษย์เป็นผู้มีนิสัยอยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง และซอกแซกคิดค้นแสวงหาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะโดยบังเอิญหรือโดยตั้งใจก็ตาม เมื่อพบแร่ธาตุชนิดต่างๆ ก็เอามาทดลองเผา หรือเอามาถลุง เพื่อจะได้ตัวแร่ธาตุแท้ ซึ่งก็จะได้นำมาทำการหลอมหรือตีแผ่ทำเป็นรูปวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ ละลายเป็นของเหลวตกแต่งศิลปะวัตถุให้สวยงามอะไรต่างๆ ต่อไป คนจำพวกที่ชอบค้นคว้าแสวงหาแร่ธาตุมีค่าต่างๆ จึงมีมานาน เรามักเรียกกันว่า พวกนักเล่นแร่แปรธาตุปรอท เป็นพวกแสวงหาโชคแสวงหาโภคทรัพย์อย่างหนึ่ง เป็นคล้ายกับนักธรณีวิทยายุคโบราณนั่นเอง ถ้าใครโชคดีพบแหล่งแร่ธาตุมีค่า โดยเฉพาะทองคำก็จะร่ำรวยสุขสบายไปนาน ดังนั้นคนสมัยก่อนจึงนิยมแสวงหากันมาก แม้จะเสี่ยงภัยมีอันตรายก็ไม่ย่นย่อ และนับว่าเป็นความฉลาดของมนุษย์ที่ค้นคว้าทดลองและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตและสังคมได้ก้าวหน้ามาเป็นอันมาก กล่าวคือนอกจากรู้จักผสมเจือทองให้มีคุณสมบัติต่างๆ แล้ว ยังรู้จักนำทองมาทำเป็นเครื่องประดับตกแต่ง ทำเป็นภาชนะเครื่องใช้สอยประเภทต่างๆ โดยใช้เทคนิคหลายรูปแบบ คือ

การหุ้ม หมายถึงการตีทองให้เป็นแผ่นบางๆ แล้วนำมาห่อหุ้ม หรือโอบลคลุมภาชนะ หรือวัตถุสิ่งของต่างๆ ให้เรียบร้อยสนิท อาทิ พระพุทธรูป ฝักด้ามมีด ฯลฯ ให้ดูเหมือนว่าภาชนะหรือวัตถุสิ่งของนั้นทำด้วยทองทั้งหมด ซึ่งถ้าช่างฝีมือประณีต ดูเผินๆ จะดูไม่ออกว่าวัตถุชิ้นนั้นทำแบบไหน นอกจากนี้ยังรู้จักใช้วิธี **“เลี่ยม”** คือส่วนใดที่มีความสำคัญเช่นที่ริม ที่ปลาย ที่ขอบ ไม่ว่าจะ เป็นภาชนะเครื่องใช้สอย และวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น ปลายพวยกาน้ำ ขอบปากถ้วยชาม พระเกตุมาลา ยอดฉัตร ฯลฯ แม้แต่พื้นคนก็นิยมเลี่ยมกันเพื่อให้เกิดความสวยงาม เกิดความแปลกสะดุดตา

การหุ้มยังมีอีกแบบหนึ่งเรียกว่า **“หุ้มแผ่นลง”** หมายถึงวิธีหุ้มพระพุทธรูปโดยใช้แผ่นทองคำบุหุ้มแล้วตรึงด้วยทองตลอดองค์พระ การตรึงให้แผ่นทองติดกันอาจใช้ตะปู หรือตะปริง หรือลวดทองเย็บก็ได้

การปิด หมายถึงการตีการรีดทองให้เป็นแผ่นบางที่สุด ซึ่งเรียกกันว่าแผ่นทองคำเปลว แล้วนำแผ่นทองนั้นไปปิดบนรัก หรือน้ำยาอื่น ซึ่งทาห้อยอยู่บนไม้ บนอิฐหินปูน และวัตถุชนิดอื่นๆ ซึ่งโดยมากจะเป็นวัตถุสิ่งของที่สำคัญมีค่าสวยงาม เช่น บานประตู หน้าต่าง ตู้พระธรรม ช่อฟ้าใบระกา โต๊ะตั้ง พระพุทธรูป ฯลฯ หรือที่เรานิยมเรียกว่า **การลงรักปิดทอง** นั้นเอง และเป็นวิธีการนิยมใช้กันมากที่สุดในแดนสุวรรณภูมิ

การบุ หมายถึง การตีทองให้เข้ารูป คือตีให้เกิดเป็นรูปทรงต่างๆ ขึ้นตามต้องการ เช่น บุขัน หรือการเอาทองหรือวัตถุแผ่นบางๆ หุ้มข้างนอก อย่างเช่นการบุหนัง บุผ้า หรือรองข้างใน เช่น มุงหลังคา ก็เรียกว่าเป็นการบุอย่างหนึ่งได้

การดุน หมายถึง การทำให้แผ่นทองหรือแผ่นโลหะกลางอย่างเป็นลอนนูนขึ้นมากล้ายกับที่เรียกว่า **“ปี้ม”** เช่น ดุนลาย หรือเรียกลวดลายชนิดที่ทําขึ้นด้วยกรรมวิธีนี้ว่า ลายดุน หรืออาจจะทำให้เป็นรอยรูปนูนรูปอะไรก็ได้ เช่น พระพุทธรูป ดอกไม้ สัตว์ ฯลฯ เราเรียกว่า รูปดุน

การหล่อ หมายถึง การทำแม่พิมพ์หรือหุ่นขึ้น แล้วนำโลหะธาตุที่เผาหลอมจนเหลวคล้ายน้ำเทลงในแม่พิมพ์ให้เป็นรูปขึ้น (เมื่อโลหะธาตุนั้นเย็นแข็งตัวลง) เช่น การหล่อพระพุทธรูป เทวรูป การหล่อภาชนะ การหล่อวัตถุเครื่องใช้สอย ฯลฯ โดยเฉพาะถ้าหล่อด้วยทองคำก็ถือมีค่าสำคัญสูงและหายาก และเทคนิควิธีการเททองหล่อมีมาก เป็นวิชาการชั้นสูงซึ่งคนโบราณทำได้ดีมาก ไม่แพ้ปัจจุบัน

การสลัก หมายถึงการทำให้เป็นลวดลายโดยวิธีเจาะต่างๆ หรือการใช้วัตถุมีคมปลายแหลมอื่นขีดเขียนเป็นตัวหนังสือ หรือเป็นเส้นลาย หรือตีให้เป็นรอยรูปต่างๆ อย่างที่เราพูดกันว่า **“สลักเสลา”** ก็คือการทำให้พื้นผิวหรือตัววัตถุสิ่งของเป็นลวดลายงามด้วยการสลัก เป็นต้น

กะไหล่ หรือ **กาไหล** หมายถึง การเคลือบสิ่งที่เป็นโลหะด้วยเงินหรือทองเป็นต้น โดยวิธีใช้ปรอททาทำความร้อนแล้วจึงปิดทองหรือเงินลงไปขัดถูให้ติดแน่น หรือ ใช้วิธีเคี่ยวหลอมทองให้เหลวอย่างกับน้ำ แล้วนำไปถมทาสขัดถูให้ทองติดแน่นบนพื้นผิวโลหะซึ่งอาบน้ำยา เช่นพระพุทธรูป สิ่งของ เครื่องใช้ สมัยโบราณนิยมกันมากเพราะประหยัดทอง และติดแน่นคงทนถาวรและทำให้เกิดความสวยงามมาก

การคร่ำ คือการเอาทองหรือเงินฝังเป็นลวดลายลงในโลหะ ด้ามและฝักมีดพรัสมัยโบราณนิยมมาก เรียกกันว่าคร่ำทองคร่ำเงิน

พระพุทธรูปบุทองคำ

Seated Buddha in high relief made of sheet gold.

คตินิยมเรื่องทอง

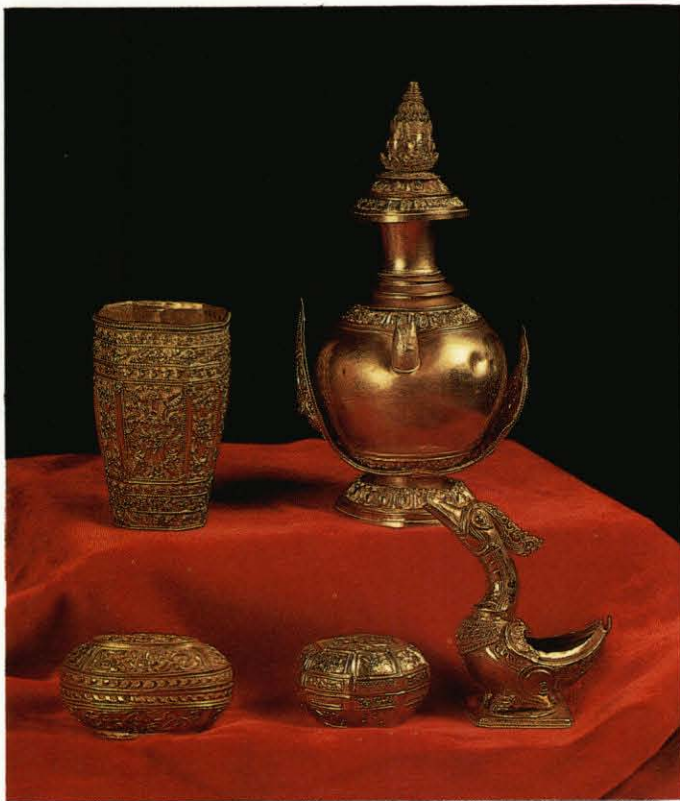
ทองเป็นของคู่บ้านคู่เมืองมาแต่ไหนแต่ไร เพราะเป็นของมีค่าราคาสูงกว่าสิ่งอื่นสำหรับคนไทยหรืออาจจะเรียกได้ว่า **“มีค่าควรเมือง”** ตามคตินิยมแต่ครั้งโบราณ เนื่องจากทองมีค่าสูงสุด คนสมัยก่อนเวลาซื้อหาพิธิหมั้นหรือแต่งงานเขาเรียกค่าสินสอด ค่าหมั้นกันด้วยทองคำเป็นหลัก จะเป็นทองแท่งหรือทองรูปพรรณก็ได้ แต่โดยมากเรียกกันเป็นทองรูปพรรณ (ที่เรียกเป็นทองแท่งก็เพื่อความสะดวกฝ่ายหญิงสามารถจะเอาทองไปแปรรูปทำอะไรก็ได้ตามชอบใจ) เช่น เรียกทอง ๑๐ บาท อาจแยกเป็นสร้อยคอเสีย ๕ บาท สร้อยข้อมือ ๕ บาท ก็ได้

แม้แต่การโกนจุก การขึ้นบ้านใหม่ เด็กเกิดใหม่ ก็มีการให้ทองคำเป็นของขวัญกันและถือเป็นของขวัญที่มีเกียรติสำคัญ มีหน้ามีตาที่สุด กล่าวคือ พี่ ป้า น้ำ อา เอาทองมาให้เป็นของขวัญเป็นการทำขวัญเป็นทุนรอนแก่ลูกหลาน มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งปีใดชาวนาชาวบ้านทำนาได้ข้าวดี ราคาทองก็จะสูงขึ้นตามด้วย เพราะแสดงว่าปีนั้นเศรษฐกิจของชาวบ้านดี จะมีการซื้อขายแต่งงานกันมากกว่าปกติ พระนามของพระเจ้าอยู่หัวผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาตามตำนานก็กล่าวว่า เมื่อแรกเกิดพระราชวงศานุวงศ์และพระญาติทั้งปวงมีความชื่นชมยินดี จึงนำอู่ทอง (เปล) ชั้นทอง อ่างทอง (โดยมากเป็นเปลทอง) มาถวายเป็นของขวัญ คนทั่วไปจึงได้เรียกกันว่า **“พระเจ้าอู่ทอง”** มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

สมัยก่อนยังไม่มีธนาคาร การเก็บรักษาททรัพย์สินสิ่งของมีค่า ชาวพื้นเมืองนิยมซื้อทองหรือแลกเปลี่ยนเป็นทองคำมาเก็บไว้ เนื่องจากราคามาตรฐานมูลค่าไม่ตก เป็นถาวรวัตถุไม่ชำรุดแตกหัก ฉีกขาดได้ง่ายอย่างธนบัตร และเป็นทรัพย์สินที่มีค่ายอมรับนับถือหรือสามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ง่ายทั่วไป การซื้อทองเก็บไว้จึงคล้ายกับเป็นการออมทรัพย์หรือสะสมทรัพย์ ไม่ต่างกับการฝากเงินไว้กับธนาคารจะเอามาใช้เมื่อไรก็ได้ หากกลัวโจรผู้ร้ายจะมาแย่งชิงก็ใส่หม้อไหฝังดินซ่อนไว้ ดังนั้นคนโบราณจึงวัดฐานะกันด้วยทองอย่างที่เพลงพื้นบ้านร้องว่า **“มีเงินเขานับว่าน่อง มีทองเขานับว่าพี่”** คือถ้าใครมีทองหรือมีทรัพย์สินมากก็จะมีหน้ามีตา เป็นที่เคารพนับถือแก่คนทั่วไป

ในทางราชการบ้านเมือง เมื่อยามที่ต้องมีการติดต่อสร้างสัมพันธไมตรีต่อกันระหว่างประเทศ ของกำนัลและเครื่องราชบรรณาการที่สำคัญขาดไม่ได้ก็คือทอง ซึ่งอาจแปรรูปเป็นภาชนะเครื่องใช้สอยแล้วหรือไม่ก็ได้

สมัยโบราณถือกันว่าทองมีค่าสูงและเป็นที่ยินยอมรับกันเป็นสามัญ สามารถใช้กำหนดแทนสิ่งของได้ทุกอย่าง ตลอดจนใช้แทนเงินตรา คนสมัยก่อนจึงใช้ทองเป็นของรางวัลตอบแทนแม่ทัพนายกองเมื่อเวลารบทัพจับศึกชนะ และยังนิยมใช้ทำเป็นเครื่องอสังการต่าง ๆ ประดับตกแต่งถวายเป็นพุทธบูชาด้วย

จอกน้ำ สุวรรณภิงคาร ตลับกลม ตลับแปดเหลี่ยม และภาชนะรูปหงส์ เป็นศิลปวัตถุอันมีค่าพบในกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ

Gold vessels in various forms with ornate decorations, including water flask, octagonal cup, oval and octagonal covered boxes and the hamsa-shaped utensil; all from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana, Ayutthaya.

เครื่องประดับเครื่องแต่งกาย คนโบราณก็ถือว่าทองเป็นของสำคัญและมีความจำเป็นมากในทางสร้างสรรค์ความสวยงาม ขับผิวให้ดูเปล่งปลั่ง แม้แต่การตั้งชื่อลูกหลานก็นิยมเอาทองคำมาผสมด้วยถือว่าเป็นมงคลนาม

ช่างฝีมือได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความจำเป็นสำหรับสังคมเมืองมาแต่โบราณ เปรียบเสมือนอย่างกับปัจจัย ๔ สำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นช่างก่อสร้างหรือ ช่างศิลปหัตถกรรม จึงมีเทพเจ้าผู้เป็นครูทางวิชาช่างคือพระวิษณุกรรม ดังเช่น เมื่อพระนางจามเทวีเดินทางจากเมืองลพบุรีเพื่อไปเป็นนางกษัตริย์ปกครองเมืองทริปุฏฐไชย ได้นำช่างเหล็ก ช่างเงิน ช่างทอง และหมู่ช่างอื่น ๆ ติดตามขึ้นไปด้วยประมาณ ๕๐๐ คน ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าช่างมีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองขาดไม่ได้ และช่างเงินช่างทองก็มีมานานนับพันปีแล้ว

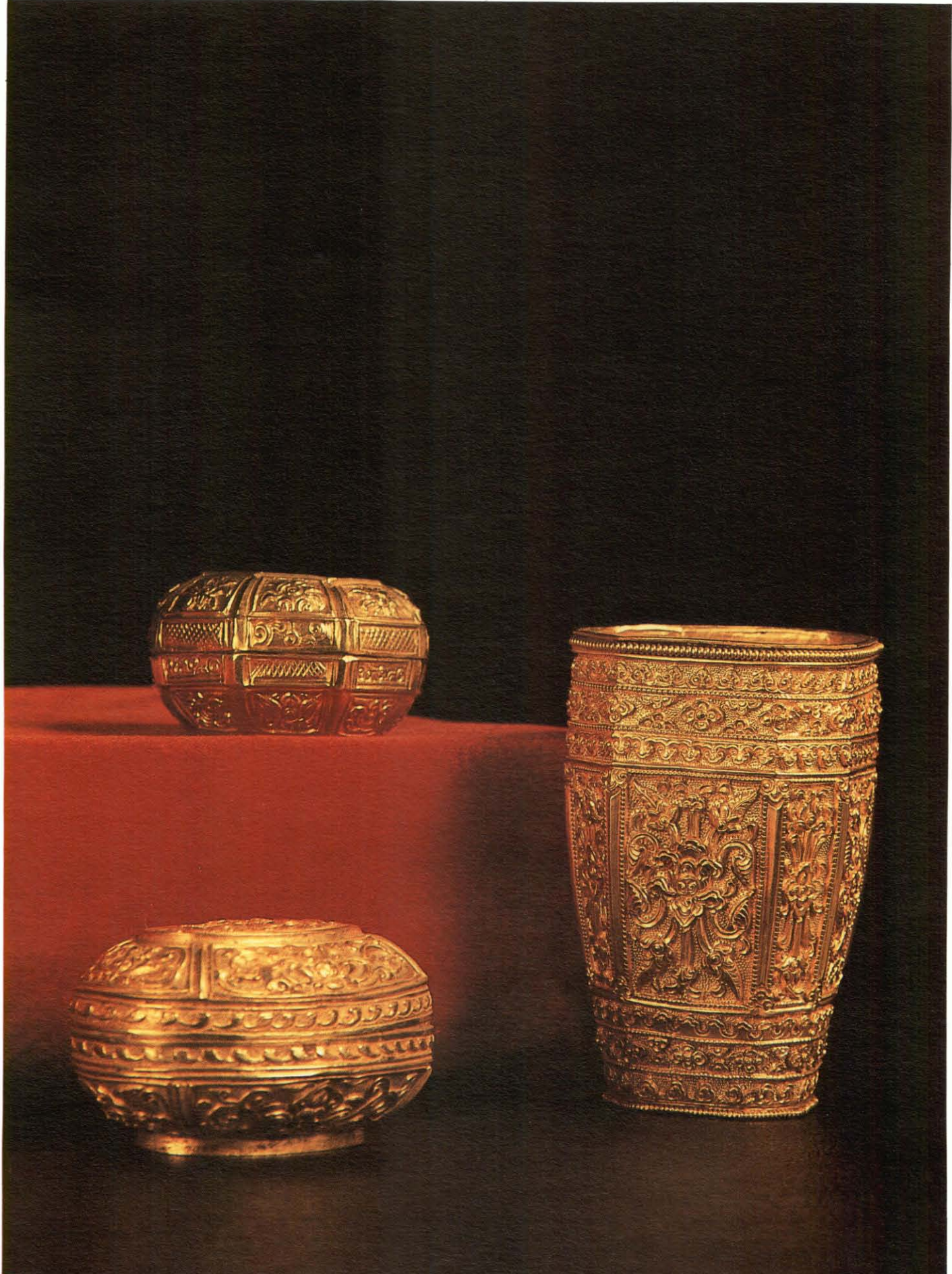
ช่างต่าง ๆ ตามปกติก็จะมีทั้งช่างหลวงและช่างราษฎร์ สมัยโบราณพวกนักเลงเล่นแร่แปรธาตุปรอทก็มักสนใจมีความรู้ทางช่างด้วย และที่เป็นพระภิกษุและสามเณรก็มีไม่น้อย ดังจะเห็นได้ว่าทางราชการบ้านเมืองต้องประกาศสำรวจทำบัญชีรายชื่อพระสงฆ์นุจร สามเณรเปรียญทั่วไป ว่ามีใครเป็นช่างทำทองรูปพรรณต่าง ๆ บ้าง เป็นช่างเงิน ช่างหุงทอง ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างตีเหล็ก ฯลฯ เพื่อเวลามีพระราชประสงค์จะก่อสร้างทำถาวรวัตถุใด ๆ ให้เสร็จโดยรวดเร็วทันการณ์ก็จะได้นิมนต์มาช่วยช่างหลวงได้สะดวก

การนำทองคำมาประดิษฐ์เป็นวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์ใช้สอย มนุษย์คงจะรู้จักนำทองคำมาเป็นเครื่องประดับตกแต่งร่างกายก่อน อาทิ ทำเป็นแหวน ต่างหู กำไลแขนคอ สร้อย ฯลฯ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ชอบรักความสวยงาม ประกอบกับเป็นประติมากรรมเริ่มแรก ต้องทำในสิ่งของที่มีขนาดเล็กและง่ายก่อน ต่อเมื่อมีความรู้ความสามารถในการแสวงหาทองคำได้เป็นจำนวนมาก และมีเทคนิควิธีการทำฝีมือสูงขึ้นจึงคิดสร้างสรรค์งานสำคัญชิ้นใหญ่ ๆ ขึ้น อาทิ ทำเป็นรูปเคารพในศาสนา และเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีขนาดใหญ่ และมีความละเอียดอ่อน

เท่าที่พบหลักฐานการนำทองคำมาทำเป็นพระพุทธรูปมีมานับเป็นพันปีแล้ว พระพุทธรูปปางทรงแสดงธรรมประทับยืนแบบอมราวดีหรือศิลปะอินเดียลุ่มแม่น้ำกฤษณา อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒ พบที่วัดจอมทอง อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราชก็ทำด้วยทองสีดอกบวบ หรือทองเนื้อสี่คุณภาพไม่ดี ล่างท่านจึงกล่าวว่าเป็นทองสำริด ในสมัยทวารวดีพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ได้พบพระพุทธรูปทองขนาดเล็กจำนวนมาก รวมทั้งที่เป็นลูกปัดและเครื่องประดับนานาชนิดที่ทำด้วยทองก็มีจำนวนมาก เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นและอิทธิพลอินเดีย โดยมากได้จากแถบนครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี ล่างที่ก็ได้พบการเอาแผ่นทองคำแผ่หุ้มพระพุทธรูปแต่เป็นการหุ้มด้านเดียวเฉพาะด้านหน้า ในสมัยทวารวดีช่างรู้จักการนำทองคำมากะไหล่บนพระพุทธรูปแล้ว แต่พบเป็นจำนวนน้อย

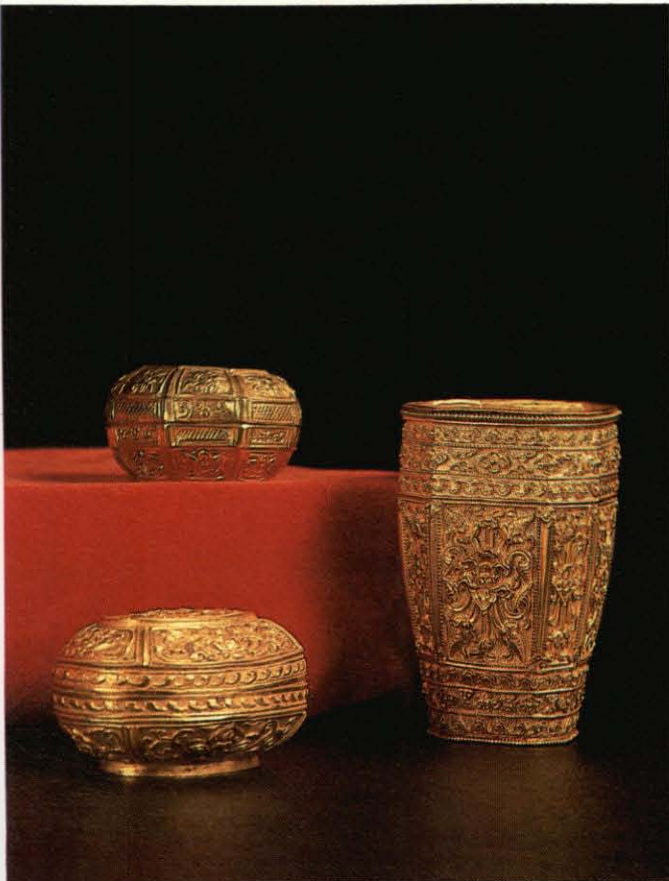
ภาชนะรูปหงส์ ทำด้วยทองคำ ฝาหายไป ที่ปากหงส์มีรูสำหรับเทน้ำให้ไหลออกได้ คงจะใช้ใส่น้ำอบ น้ำหอม หรือแป้งร่ำ ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
Hansa-shaped exquisite utensil; the lid is unfortunately missing.
The mouth of the mythical creature is the spout through which perfume or other cosmetic content can be poured; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

สมัยศรีวิชัย และ สมัยลพบุรี จากการขุดค้นที่วัดเวียงไชยาพบว่าสมัยนี้รู้จักนำทองคำเปลวใช้แล้ว การนำทองคำเปลวใส่บนพระพุทธรูปดูจะมีมากขึ้น เครื่องทองประเภทลูกปัด เครื่องประดับตกแต่งร่างกายก็พบจำนวนมากทั้งภาคใต้และภาคกลาง ฝีมือสูงด้วย โดยเฉพาะในสมัยลพบุรีมีความนิยมสูงในการนำทองคำเปลวใส่บนศิลปวัตถุต่างๆ โดยเฉพาะวัตถุสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มักจะพบว่ามีการนำทองคำเปลวเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่สิ่งของเครื่องใช้ที่สำคัญก็ใช้ทองคำเปลว ได้พบมากที่เมืองนครศรีธรรมราช และภาคตะวันออกเฉียงของไทย แต่น่าเสียดายเมื่อฝังดินนานๆ ทองหลุดไปเกือบหมด แต่ก็ยังพอสังเกตเห็นได้ชัด

สมัยสุโขทัย การนำทองคำประดับตกแต่งพระพุทธรูปดูจะมีความสำคัญเป็นจุดเด่นเห็นได้ง่าย เช่น การใช้ทองคำมาตีแผ่นบุหุ้มพระพุทธรูปขนาดเล็ก การนำทองคำเปลวพระพุทธรูปมีชื่อมาก เช่น พระพุทธลีลึงค์ พระพุทธชินราช ฯลฯ การใช้ทองคำเปลวปิดพระพุทธรูปสำริดหรือโลหะต่างๆ ก็พบมาก สำหรับเครื่องประดับตกแต่งกายก็มีฝีมือดี แต่นิยมทำเป็นเกลี้ยงๆ หรือมีลวดลายเล็กน้อยไม่มีลวดลายประดับมากเหมือนสมัยหลัง ภาชนะพบมากจำพวกตลับและผอบขนาดเล็กใช้สำหรับบรรจุพระบรมธาตุ หรือทำเป็นเจดีย์จำลององค์เล็กๆ ส่วนเครื่องภาชนะใช้สอยพบน้อย

สมัยอยุธยา มีการใช้ทองคำมากเป็นพิเศษ เพียงแต่การนำทองคำเปลวมาปิดยอดปราสาทราชมณฑลเศียร ซ่อฟ้าใบระกาตามวัดวาอารามต่างๆ และปิดทองพระพุทธรูป ไม่จำเป็นต้องนับรวมอย่างอื่น เท่านั้นก็นับว่าต้องใช้ทองคำมากมายแล้ว ตลอดเวลา ๔๑๗ ปีของกรุงศรีอยุธยาที่เคยรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์ ได้สร้างงานประณีตศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับทองเป็นจำนวนมากสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากรุงศรีอยุธยาต้องใช้ทองคำมากเหลือคณานับ

ตลับแปดเหลี่ยม ตลับกลม และจอกหน้า ทำด้วยทองคำสลักลายดูน และลวดเกลียว. ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Oval and octagonal covered boxes and an octagonal cup; made of gold and decorated with elaborate floral motifs in relief; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

คุณสมบัติและคุณลักษณะของทอง

ในสมัยโบราณกำหนดคุณภาพของทองคำเป็นเนื้อ กล่าวคือมีตั้งแต่เนื้อสี่ถึงเนื้อเก้า โดยตั้งพิทตราคา (ทอง) ตามเนื้อทองตามประกาศของรัชกาลที่ ๔ เช่น

ทองเนื้อหก คือ ทองหนัก ๑ บาท ราคา ๖ บาท

ทองเนื้อเก้า คือ ทองหนัก ๑ บาท ราคา ๙ บาท

ทองเนื้อเก้านี้เป็นทองแท้ เป็นทองบริสุทธิ์ เรียกว่าทองธรรมชาติ หรือลางที่เรียกว่า **ทองชมพูนุท** (มีสีเหลืองเข้มออกแดง) เช่น ในหนังสือวรรณคดีว่า **“ตั้งทองชมพูนุทเนื้อเก้า”** (สังข์ทองตอนตีคลี) ทองเนื้อเก้าหรือทองคำบริสุทธิ์ยังมีเรียกแตกต่างกันอีกหลายอย่าง เช่นลางที่เรียกว่า **“ทองเนื้อแท้”** หรือ **ทองคำเลี้ยง** อันหมายถึงทองคำเนื้อบริสุทธิ์ปราศจากธาตุอื่นเจือปน ตรงกับคำที่ใช้ในภาษาเหนือว่า **“คำชา”** ก็มี

สมัยรัชกาลที่ ๔ ยังได้กำหนดค่าอัตราแลกเปลี่ยนทอง (เหรียญทองกษาปณ์) เอาไว้ด้วย คือ

ทองทศ มีค่าเท่ากับ ๑ ใน ๑๐ ของซัง หรือเท่ากับ ๘ บาท (๑ ซัง = ๘๐ บาท)

ทองพิศ มีค่าเท่ากับ ๑ ใน ๒๐ ของซัง หรือเท่ากับ ๔ บาท

ทองพดด้วง มีค่าเท่ากับ ๑ ใน ๓๒ ของซัง หรือเท่ากับ ๒.๕๐ บาท

ทองมีหลายชนิดและหลายรูปลักษณะ มนุษย์รู้จักนำมาถลุงและผสมกับแร่ธาตุชนิดต่างๆ และแปรรูปออกไปให้เหมาะแก่การใช้งาน ที่สำคัญควรทราบมี

ทองดอกบวบ หรือทองสีดอกบวบ เป็นทองเนื้อหก มีสีเหลืองอ่อนคล้ายดอกบวบ คนโบราณจึงเรียกกันเช่นนั้น และนิยมนำมาทำเป็นภาชนะและพระพุทธรูป

ทองนพคุณ คือ ทองคำแท้ ทองคำบริสุทธิ์ หรือทองเนื้อเก้า นั่นเอง “นพคุณแก่น้ำ” ก็มีเรียก

ทองแล้ง คือทองคำที่เอามาแล้งให้เป็นเส้นบาง ๆ เล็ก ๆ ใช้สำหรับปักหรือทอผ้าเครื่องนุ่งห่มซึ่งทำขึ้นเป็นพิเศษ หรือผ้าทองสำหรับใช้ในพิธีกรรมสำคัญ ลางที่ก็ทำกลมเป็นเส้นลวดสานขัดเป็นเครื่องศิราภรณ์ประดับศีรษะ เช่น มงกุฎ หรือที่สำหรับครอบผมสตรี ถ้าเป็นลวดทองขนาดใหญ่ก็ใช้สำหรับเป็นตัวเชื่อมเกี่ยวคาด

สุวรรณภิงคาร ทำเป็นรูปน้ำเต้า พวยหักหายไป มีกลีบดอกไม้ประดับอยู่สองข้าง ข้างหนึ่งทำลวดลายเป็นรูปเทวดา อีกข้างหนึ่งทำลวดลายเป็นรูปนาคสามเศียร และพันธุพฤกษา ยอดผาปิดทำเป็นรูปพรหมจตุรพักตรได้จากพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Ceremonial flask in the form of a gourd with the damaged spout. The two petal decorations on the base have elaborate motifs. One has a celestial being, while the other has three-headed Naga among the vegetal decorations. The lid is of the four-headed Brahma; from the crypt of the main prang at Wat Raichaburana.

ยึดชิ้นส่วนเครื่องทองต่างๆ ให้ติดกัน หรือใช้คัตร์ดยอดเจดีย์ซึ่งหล่อหุ้มด้วยทองคำ

ทองแป หรือทองคำแป เป็นชื่อเรียกเหรียญทองตราโบราณชนิดหนึ่ง อย่างชาวญี่ปุ่นมีเหรียญกษาปณ์ทองคำแปเป็นเงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนกันได้อย่างเงินตรา เพราะสมัยโบราณทองคำถือเป็นเงินตราด้วย สามารถจะซื้อขายแลกเปลี่ยนกับสินค้าอะไรก็ได้ เพราะเป็นของที่มีค่าสูงและเป็นที่รู้จักยอมรับกันทุกชาติทุกภาษา แถมมันคงดีกว่าเงินตราแลกเปลี่ยนชนิดอื่นเสียอีก อย่างไรก็ตามคนไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ค่อยนิยมนำทองคำมาทำเป็นเงินตรา มีบ้างก็น้อย เช่น เงินพดด้วง นิยมนำทองไปทำเครื่องประดับเป็นส่วนใหญ่

ทองใบ หรือทองใบใหญ่ คือทองคำที่ตีแผ่ให้เป็นแผ่นบาง ๆ แล้วตัดออกเป็นใบ ๆ รูปสี่เหลี่ยม สามารถพับม้วนเก็บให้เป็นหลอดกลมยาวได้ หรือเรียกว่า **“ทองม้วน”** ทองใบใหญ่เป็นทองที่ซื้อมาจากเมืองจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากของไทยขาดแคลน ความต้องการของประชาชนมีมาก

ทองเค เป็นทองสมัยใหม่ คือเรียกทองคำที่มีเกณฑ์สำหรับวัดความบริสุทธิ์เป็นกะรัตว่า **“ทองเค”** หรือทอง ๒๔ กะรัตถือเป็นทองแท้ ถ้ามีกะรัตต่ำลงมา ก็แสดงว่ามีโลหะอื่นเจือมากขึ้นตามส่วน เช่น ทองคำ ๑๔ กะรัต หมายถึงมีเนื้อทอง ๑๔ ส่วน มีโลหะอื่นปน ๑๐ ส่วน เป็นต้น ทองประเภทนี้ลางที่เรียกกันว่า **“ทองนอก”** คือ ซื้อหามาจากต่างประเทศ

ทองคำเปลว เป็นทองที่คนไทยนิยมใช้และรู้จักกันดีมานาน เป็นทองคำที่ตีแผ่ให้เป็นแผ่นบางที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยเนื้อทองไม่แตกแยกออกจากกัน แล้วตัดใส่แผ่นกระดาษ ใช้สำหรับปิดบนวัตถุสิ่งของที่ลึกรัก เช่น พระพุทธรูป ตูพระธรรม ไม้แกะสลัก ฯลฯ ปัจจุบันยังมีแหล่งทำอยู่ที่หน้าวัดบวรนิเวศน์วิหาร ทองคำเปลวถ้าเป็นแผ่นทองคำเปลวเนื้อบริสุทธิ์ชนิดหนาเหมือนของหลวงเรียกว่า **ทองประชาติ** หรือ **ทองประหากล้อง** ก็เรียก แต่ถ้าเรียกให้ถูกต้องเต็มคำว่า **“ทองประหากล้องทองประชาติ”**

ทองรูปพรรณ หรือที่ชาวบ้านชอบพูดกันว่า **“ทองหยอง”** นั่นเอง หมายถึงทองคำที่นำมาประดิษฐ์สำเร็จรูปเป็นเครื่องประดับตกแต่ง และของใช้สอยรูปทรงต่างๆ สมัยโบราณการสั่งซื้อแต่งงานนิยมเรียกค่าสินสอดของหมั้นเป็นทองคำรูปพรรณ ซึ่งก็ได้แก่เครื่องประดับจำพวก สร้อย กำไล แหวน ต่างหู ฯลฯ และเรียกคนที่แต่งงานกันแล้วว่า กลายเป็นทองแผ่นเดียวกัน

ทองทราย ทองลางชนิดก็มีลักษณะเป็นเม็ด ๆ อย่างทรายปนอยู่กับทรายหรือดิน จึงเรียกกันว่าทองทราย บางครั้งเรายังเคยพบทองเป็นแผ่นเกล็ดเล็ก ๆ ปนอยู่กับเนื้อทราย เช่นที่บนเกาะคอเขา แหล่งโบราณคดีสำคัญของเมืองตะกั่วป่าโบราณทางปากทะเลหนานอก ซึ่งอาจเกิดจากการกระทำของมนุษย์ก็ได้ เพราะได้พบเป็นจำนวนมากแผ่กระจายเต็มโบราณสถาน

กรุงศรีอยุธยา ร่ำรวยทองมาจากไหน

“ทุกบุรียี่สามมณฑล จบสกลลูกค้ำวานิจ
ทุกประเทศสิบสองภาษา ย่อมมาพึ่งกรุงศรีอยุธยาเป็น อัครนิค”

เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา ตอบคำถามได้ชัดเจน ถูกต้องที่สุด คือ กรุงศรีอยุธยานั้นถือกำเนิดขึ้นมากก็เหตุเนื่องทางการค้า ทำหน้าที่เป็นเมืองท่าศูนย์กลางการค้าขายโดยตรง อันทำให้กรุงศรีอยุธยาเจริญร่ำรวยมั่งคั่งขึ้นชื่อไปยั้งนานาประเทศ ในพงศาวดารเหนือกล่าวไว้ว่า พระเจ้าอู่ทองขณะประทับอยู่พระตำหนักเวียงเหล็กบริเวณวัดพุทไธศวรรย์ โปรดให้อำมาตย์ข้ามไปฝั่งเกาะเพื่อหาชัยภูมิสร้างเมืองใหม่ ได้พบกับพระดาบสองคี่หนึ่งชื่อ **สักธรรมโคดม** ซึ่งท่านได้ช่วยชี้ตำแหน่งที่ตั้งเมืองใหม่ให้พร้อมกับทำนายว่า **“.....กรุงศรีอยุธยานั้นจะมีกษัตริย์ไปภายหน้าเป็นอันมาก จะเป็นเมืองท่าสำเภา...”** ในพงศาวดารเหนือยังได้กล่าวไว้อีกตอนหนึ่ง เรื่องพระมาลีเจดีย์ว่า พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเมื่อได้ยินกิตติศัพท์ว่าพระมาลีเจดีย์ในกรุงหงสาวดีนั้นใหญ่โตตีวิเศษน่าเลื่อมใสนัก จึงให้ขุนการเวกและพระยาศรีธรรมราชา พร้อมไพร่พลเป็นจำนวนมากคุมเครื่องบูชาไปถวายพระมาลีเจดีย์ ขุนการเวกได้พบกับพระสังฆราชาแห่งกรุงหงสาวดี ซึ่งท่านได้กล่าวว่า **“กรุงศรีอยุธยาเป็นท่าสำเภา”** นอกจากนี้ชาวเปอร์เซียยังเรียกกรุงศรีอยุธยาว่า **“เมืองแห่งนาวา”** หรือเมืองที่เต็มไปด้วยเรือ เพราะมีแม่น้ำลำคลองมาก ส่วนใหญ่การสัญจรนั้นใช้เรือและมีเรือสำเภาค้าขายเข้ามาติดต่อมาก ข้อมูลเรื่องราวเหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันความเป็นจริงในประวัติศาสตร์นอกเหนือจากวัตถุสิ่งของมากมาย ดังที่เราพบเห็นทราบกันอยู่แล้ว

ก่อนหน้าและหลังจากการสถาปนากรุงศรีอยุธยา สินค้าออกของไทยที่เป็นพื้นฐานของการค้าต่างประเทศมาตลอดเวลานับยาวนานคือ **“ของป่า”** เช่น ฝาง หนังสัตว์ ไม้กฤษณา ฯลฯ ซึ่งรัฐเก็บมาจากประชาชนในรูปของส่วย นอกจากนี้กรุงศรีอยุธยายังได้ค้าช้างกับอินเดียได้อย่างเป็นล่ำเป็นสันถึงปีละ ๓๐๐-๔๐๐ เชือกด้วย

ด้วยสาเหตุที่กรุงศรีอยุธยาเจริญร่ำรวยทางการค้า ตัวเกาะเมืองที่ตั้งกรุงศรีอยุธยาเองจึงมีชาวเมืองนำไปเปรียบเทียบกับมีรูปสัณฐานดจ **“สำเภานาวา”** ฐานโบสถ์วิหารยุคอยุธยาตอนปลายนิยมทำฐานแอกโค้งอย่างกราบเรือสำเภา ก็เชื่อกันว่า ได้ความคิดมาจากเรือสำเภาจีน ซึ่งเข้ามาติดต่อค้าขายอยู่เป็นประจำ และมักจะจอดอยู่ทางแม่น้ำได้เกาะเมืองเป็นจำนวนมาก ข้อเท็จจริงเหล่านี้ล้วนสนับสนุนความเจริญทางการค้าของกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น

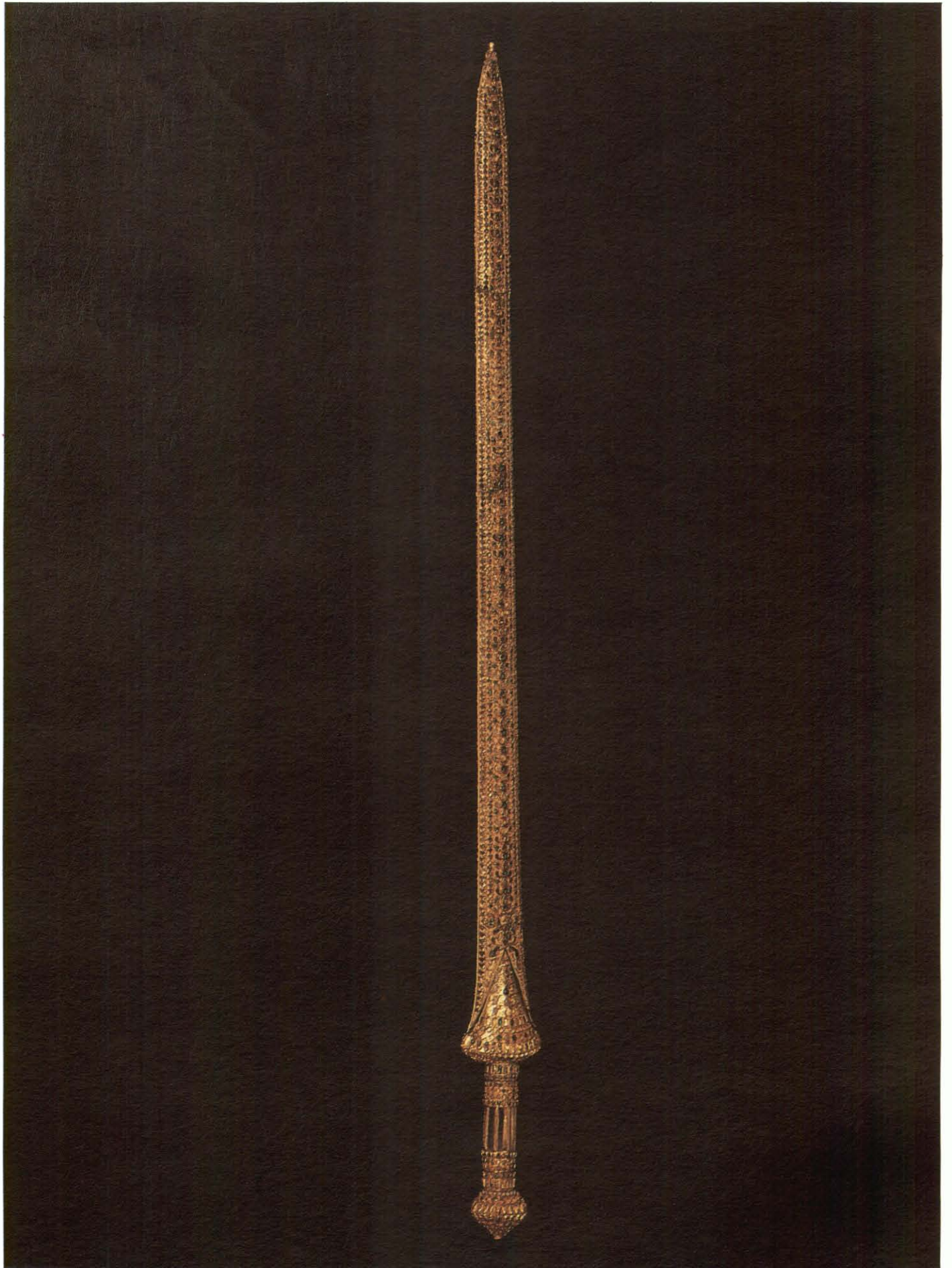
ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาเครื่องบรรณาการที่เมืองละโว้-อโยธยา ส่งไปให้กษัตริย์จีนในสมัยราชวงศ์ซ้อง และสมัยราชวงศ์หงวนมี ทองคำ งาม้าง นกกระเรียน นกแก้วห้าสี ขนนกกะเด็น นอระมادت ยางไม้ หอม พิมเสน ฯลฯ ส่วนสินค้าที่จีนต้องการจากไทยมี งาม้าง ไม้ฝาง ทองคำ ไม้หอม ข้าว ฯลฯ

สินค้าออกของจีนที่ส่งมาขายมี ผ้าแพร ผ้าไหม เครื่องหยก ถ้วยชาม ฯลฯ และนับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายเป็นต้นมาเราไม่ค่อยมีทองส่งไปเมืองจีน คงจะเป็นเพราะทองเริ่มหายากผิดเคืองแม้จะเก็บจากส่วยได้บ้างก็ไม่พอ ในสมัยรัตนโกสินทร์ต้องซื้อทองจากจีนแทน

บันแถลง ชั้นส่วนประดับพระปรารค์จำลองทองคำซึ่งห้องคู้สูงประมาณ 1 เมตรเศษ ได้จากกรุพระปรารค์วัดราชบูรณะ

Miniature pediment in gold, about one metre high; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

กรุงศรีอยุธยา มั่งคั่งร่ำรวย โภคทรัพย์รวมทั้งเครื่องทอง มาจากหลายปัจจัยด้วย

๑. การส่งส่วยและภาษีอากร สมัยอยุธยา ระบบเศรษฐกิจอย่างหนึ่งมีลักษณะแบบส่งส่วยภาษีจากประชาชนและประเทศราช เป็นดอกไม้ทอง ดอกไม้เงิน ต้นไม้ทอง ต้นไม้เงิน เป็นอันมาก และส่วนภาษีเหล่านั้นนอกจากเก็บไว้ใช้เองแล้วยังได้กลายเป็นสินค้าที่รัฐส่งออกโดยไม่ต้องลงทุน สิ่งของต่างๆ ที่ต้องใช้ในราชการ อันมีอยู่ตามหัวเมืองขึ้นกรุงศรีอยุธยา มีรายชื่อเมืองและชื่อส่วยที่ต้องส่งเป็นทองคำ คือ เมืองบางตะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชร พลอย ต่างๆ จากจันทบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ราษฎรที่ร่อนทองได้ก็ต้องส่งส่วยภาษีเป็นทองคำ ไพร่หรือราษฎรกลางจำพวกส่งส่วยผลิตผลพื้นเมืองของตนที่รัฐต้องการ เป็นส่วยแทนการเกณฑ์แรงงาน เช่น แถบเมืองถลางส่งตีบุก แถบดงพญาเย็นหามูลค้างคาว มาทำดินประสิว แถบเมืองปักธงไชยให้ส่งในรูปทองคำ เป็นต้น

๒. เกณฑ์โดยวิธีพิเศษ การที่จะรวบรวมทรัพย์สินเงินทองได้จำนวนมาก เพื่อนำมาทำงานสำคัญใด ๆ ก็อาจหาได้โดยวิธีพิเศษ คือ การเกณฑ์, การเรียไร การขอบริจาคอบกบุญ เป็นต้น อย่างเวลาเกิดความจำเป็นเร่งด่วนคับขันยามสงคราม เวลาก่อสร้างศาสนสถานหรือปูชนียวัตถุที่สำคัญ อาทิ หล่อพระพุทธรูป สร้างพระบรมธาตุเจดีย์คู่บ้านคูเมือง ฯลฯ ก็สามารถเรียโรภะเกณฑ์เอามาได้จากขุนนางตามอัตราเบี้ยหวัดและจากประชาชนตามฐานะและแรงศรัทธา

๓. การค้าขายแลกเปลี่ยน นับว่าเป็นวิธีการและปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง กรุงศรีอยุธยาได้ชื่อว่าเป็นตลาดค้าทองคำ ตามที่ชาวยุโรปได้บันทึกไว้ การค้าทองคำมีทั้งสองลักษณะคือ มีพ่อค้านำมาจากต่างประเทศ เช่น จากชวา สุมาตรา มลายู อาหรับ เปอร์เซีย และจีน กรุงศรีอยุธยาก็อาจนำสินค้าส่วยออกมาขายแลกเปลี่ยนเป็นทอง และกรุงศรีอยุธยาก็อาจนำทองที่ขุดหาได้ ออกขายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่สำคัญจำเป็นกับพ่อค้าต่างประเทศด้วย การค้าขายจึงมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการแสวงหาทองมาใช้ทำประโยชน์หรือตอบสนองค่านิยมของสังคม

๔. ราชบรรณาการ เป็นธรรมเนียมประเพณีที่นับว่ามีความสำคัญมากในระบบการปกครองครั้งกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ หัวเมืองขึ้น เมืองออกหรือประเทศราช ต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดในการแสดงว่าเมืองของตนสวามิภักดิ์ยอมอยู่ใต้อำนาจ โดยส่งต้นไม้ทอง ต้นไม้เงินให้แก่ราชธานีทุก ๒-๓ ปี จำนวนมากน้อยเท่าใดก็เป็นไปตามข้อตกลงกัน ทองคำที่ได้มาก็นำไปใช้แปรรูปเป็นเครื่องราชูปโภคและสิ่งต่างๆ ได้สะดวก

๕. พัทธยา หรือราชพัทธยาคือทรัพย์สินสมบัติที่รับมาจากเอกชนให้เป็นของหลวง ซึ่งมีหลายกรณี เช่น เมื่อมีผู้ใดผู้หนึ่งกระทำความผิดประเภทต่างๆ มากบ้างน้อยบ้าง ที่ร้ายแรงต้องโทษราชบาตร ถูกประหารชีวิตแล้วยังถูกริบยึดหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ลูกเมียข้าทาสบริวาร ขุนนางมีบรรดาศักดิ์เมื่อสิ้นชีวิตอาจถูกเรียกคืนเครื่องยศ เช่น พานทอง หีบทอง ก็ได้แล้วแต่พระกรุณา นอกจากนี้อาจเป็นทรัพย์สินเงินทองที่ยึดมาได้จากข้าศึกศัตรูคู่สงคราม ซึ่งมีอยู่เสมอ

พระแสงขรรค์ชัยศรี เป็น 1 ใน 5 สิ่งของเครื่องราชกกุธภัณฑ์

องค์พระแสงขรรค์ทำด้วยเหล็กมีคมทั้งสองด้าน ฝักพระแสงขรรค์ทำด้วยทองคำเป็นลายประจำยาม รักร้อยและลายกนก ประดับอัญมณีสีต่างๆ ตั้มพระแสงขรรค์เป็นแก้วผลึกรูปแปดเหลี่ยม ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Royal sword, one of the five regal articles. The blade made of iron is double-edged. The scabbard is in gold decorated with floral and flame-like vegetal motifs studded with gems in diverse colours. The octagonal hilt is made of glass; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

หลักฐานที่ว่าสยามเป็นแหล่งค้าทอง

เอกสารชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา และได้เขียนบันทึกไว้ จะถูกต้องตรงกันหมดในเรื่องที่ว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นตลาดค้าทองคำ และในเขตประเทศสยามคงจะมีทองมาก ชาวโปรตุเกสซึ่งเป็นฝรั่งชาติแรกที่เดินทางเข้ามาติดต่อกับสยามใน พ.ศ. ๒๐๕๔ รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา ก็ได้กล่าวว่าสินค้านำออกของสยามได้แก่ ครั้ง กายาน ไม้ฝาง ตะกั่ว ดีบุก เงิน ทอง งาช้าง ตันคูน ชาวสยามนำภาชนะทำด้วยทองแดง และทอง แหวนเพชรและทับทิมไปขายด้วย ตลาดการค้าที่สำคัญของชาวสยามคือ จีน มะละกา เบงกอล และอินเดีย

พระเจ้าแผ่นดินสยามเมื่อส่งผู้แทนพระองค์ไปพบผู้สำเร็จราชการ (อพอนโซ เดอ อัลบูร์เกอร์เก) ที่เมืองมะละกาก็ได้พระราชทานขันทองสำหรับดื่มเหล้า ประดับด้วยทับทิมมีราคา พร้อมด้วยดาบทองคำ ซึ่งล้วนเป็นงานศิลปะชั้นเยี่ยมของสยาม เพื่อขอความช่วยเหลือจากราชอาณาจักรโปรตุเกสคืนเมืองมะละกาให้แก่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งจะเห็นได้ว่าเครื่องราชบรรณาการ ของขวัญของก้านัล และอื่น ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนพระราชศุภอักษรสาส์นหรือพระสุพรรณบัฏ กับกษัตริย์ชาวต่างประเทศที่สำคัญ สมัยกรุงศรีอยุธยาจะนิยมใช้เครื่องทองเป็นสำคัญ

เฟอร์เนา เมนเดซ ปินโต (ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๑๐-๑๕๗๓)

ในฐานะทหาร พ่อค้า และนักเดินทางกล่าวว่าประเทศสยามมีการทำเหมืองต่าง ๆ เช่น เงิน เหล็ก ดีบุก ตะกั่ว และทอง ซึ่งแร่แต่ละอย่างก็มีปริมาณมาก สินค้าต่าง ๆ ของสยามถูกส่งลงเรือสำเภาทุกปี ๆ ละกว่า ๑๐๐ ลำ เพื่อส่งไปเมืองจีน อันหนัม กัมพูชา และอื่น ๆ ทุก ๆ ปีจะมีสำเภาจีนกว่า ๑,๐๐๐ ลำ เข้ามาค้าขายเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม **นิโกลาส์ แชรแวล** ชาวฝรั่งเศสให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องทองแตกต่างไปบ้าง กล่าวคือแชรแวลบันทึกไว้ว่า พระเจ้าอยู่ทอง คือพระราชานแห่งทองคำนั่นเอง กษัตริย์สยามมีพระคลังอยู่ ๘-๑๐ ทัพพระคลัง แต่ละคลังมีให้เป็นจำนวนมาก ใช้บรรจุเก็บเงินเหรียญบาทและทองคำแท่งวางซ้อนกันจนถึงหลังคา มีเครื่องสุพรรณภาชน์หลายสิบชุดใช้สับเปลี่ยนยั้งที่ตั้งเสวยและที่โรงช้างเผือก ไม่พบเหมืองทองคำในอาณาจักรสยาม แต่จากการค้นพบแร่ธาตุหินมีค่ากลางอย่างที่มีอยู่ปะปนกับทองทำให้น่าเชื่อว่าจะมีแร่ทองในสยาม แต่มีนักเล่นแร่แปรธาตุเคยขัดได้แร่ทองคำบริสุทธิ์ ในบางครั้งเกิดน้ำท่วมเวลาน้ำลดก็ได้พบทองคำเม็ดโตพอใช้ตามชายตลิ่งแม่น้ำ แต่ชาวสยามไม่มีความรู้ในการติดตามสายธารแร่ในดิน เชื่อว่าแต่ก่อนคงมีทองคำอยู่เป็นอันมากแต่ได้หดหายไป ไม่น่าเชื่อว่าชาวต่างประเทศจะนำทองเข้ามาขายมากมายถึงเพียงนี้ เพื่อใช้ทำพานทำโตก พระพุทธรูป และอื่น ๆ

ลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศสซึ่งเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๒๒๓๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ต่อสมเด็จพระเพทราชา ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจ เชื่อกันว่า สมัยโบราณชาวสยามถลุงแร่ทองคำได้เป็นอันมาก เพื่อเอาทองคำมาประดับพระพุทธรูปซึ่งสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากแล้ว ซ่อฟ้าใบระกาและเพดานโบสถ์วิหารของชาวสยาม ยังประดับด้วยทองคำ (ลงรักปิดทองลวดลาย) พราวไปหมด มีผู้พบเหมืองแร่ที่เคยขุดค้นมาแต่ครั้งก่อนเสมอ พร้อมทั้งเตาถลุงซึ่งต่อมาเกิดศึกสงครามกับพม่ามอญจึงเลิกร้างไป แม้จะไม่พบสายแร่ทองคำ แร่เงินมีค่าค้ำเค้นน้อย แต่กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาก็พยายามแสวงหาอยู่เสมอ โดยขอให้ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาช่วยสำรวจหาทั้ง สเปน และนายแพทย์ฝรั่งเศส**แว็งซังต์** ซึ่งได้สำรวจพบบ่อแร่ทองคำด้วย

ลาลูแบร์ ยังได้กล่าวอีกว่ามีพระภิกษุหลายองค์มาพบนายแพทย์แว็งซังต์ เพื่อขอความรู้วิธีการแยกและถลุงโลหะธาตุให้บริสุทธิ์ และยังได้นำตัวอย่างแร่ที่ดี ๆ มาให้ทดลองแยกให้ดูด้วย

ศิราภรณ์ สำหรับสตรี ทำด้วยเส้นลวดทองคำ ถักสานเป็นเครื่องประดับศีรษะและป้องกันเส้นเกศาสยาย ที่เห็นในภาพทำเข้ารูปมวยผมตรงท้ายทอย ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชนิมะ

Headdress for royal lady woven with thin gold threads. The outline follows the hairline and the bun worn in the back; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

ชาวสยามเป็นช่างกาไหลทองชั้นดี รู้จักวิธีตีแผ่นทองคำเป็นแผ่นบาง เวลาพระเจ้ากรุงสยามมีพระราชสาส์นไปยังกษัตริย์พระองค์อื่น พระองค์จะโปรดให้จารึกข้อความศุภอักษรลงในพระสุพรรณบัฏอันบางราวกับแผ่นกระดาษ พระเจ้าแผ่นดินโปรดให้ทำจานทองคำขึ้นเป็นพิเศษสำหรับใส่ผลไม้เมื่อคราวที่โปรดพระราชทานเลี้ยงแก่ **มร.เดอะ โชมองต์** ชาวสยามไม่มีเหรียญกษาปณ์ทองคำและทองแดง มีแต่เงิน ทองคำนั้นเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในประเทศนั้น มีค่า ๑๒ เท่าของเงิน

ฝึกดาบ ด้ามมีด นิยมหุ้มด้วยแผ่นทองคำหรือแผ่นเงินเป็นของที่โปรดพระราชทานขุนนาง พวกช่างทองรูปพรรณพอมิทำงานทั่วไป แต่ชาวสยามไม่รู้จักวิธีหล่อแก้วและทำกระจก ต้องซื้อหามาจากจีน

จากบันทึกของอาลักษณ์ชาวเปอร์เซีย (อิหร่าน) เรื่องสำเนา กษัตริย์สุลัยมานซึ่งติดตามคณะราชทูตเปอร์เซียเข้ามาเจริญพระราชไมตรีกับกรุงสยามสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๒๘-๒๒๓๑ ได้กล่าวอ้างคำบอกเล่าของพวกพ่อค้านักเดินเรือ และชาวพื้นเมืองว่า ลังกามีทองคำ เมืองอาจี๊ะ (อยู่ทางเหนือของเกาะสุมาตรา หรือปลายแหลมมลายู) มีเหมืองทองคำ ชาวเมืองชอบร่อนทองคำมากกว่าทำนา เมืองพะมามีทับทิมมากมีบ่อทับทิมใหญ่ที่สุด กษัตริย์ทรงใช้ทับทิมแทนเงินเวลาซื้อสินค้าจากชาวต่างประเทศ พวกญี่ปุ่นตีแผ่นทองคำให้บางใช้เป็นมูลค่าในการซื้อขายและประเทศรอบ ๆ ญี่ปุ่นก็มีทองคำชนิดนี้ใช้กัน ทองหนักหนึ่งมีชกอล (๒๐ มีชกอลประมาณ ๓ ออนซ์) ในญี่ปุ่นมีราคาเท่ากับหนึ่งพันดینาร์

มีชาวจีนไปอาศัยอยู่ในฟิลิปปินส์ (มนิลา) บ้าง ส่วนมากเป็นช่างทองและแกะสลัก ฤดูมรสุมแล่นเรือจากกรุงศรีอยุธยาไปญี่ปุ่นใช้เวลาราว ๑๕ วัน ขากลับกินเวลา ๔๐ วัน ถ้าไปมนิลา ๒๐ วัน ทากลมตีฤดูมรสุมไปเมืองจีน ๒๐ วัน แต่ขากลับใช้เวลา ๔๐ วัน และคณะทูตจากเปอร์เซียเดินทางมาถึงเมืองตะนาวศรีใช้เวลา ๓ เดือน ๓ วัน แต่ขากลับใช้เวลา ๕ เดือนครึ่งเนื่องจากลมไม่ดีมีอุปสรรคหลายอย่าง

อาลักษณ์ชาวเปอร์เซียยังได้กล่าวว่าชาวสยามจับช้างเก่ง สามารถส่งช้างไปขายยังอินเดียได้ บางทีชาวอินเดียก็มาค้าขายเล็กน้อยแล้วซื้อช้างกลับไปปีละ ๓๐๐-๔๐๐ เชือก นับเป็นรายได้งามของกษัตริย์สยาม

เมืองปัตตานีมีทองคำเหมือนกัน แต่ไม่ได้ทำเป็นเหมือนहारอนจากพื้นดิน ชาวเมืองปัตตานีทำดอกไม้ทองคำส่งมาเป็นบรรณาการแก่พระเจ้ากรุงสยาม

เรื่องประเทศสยามมีทองคำมั่งคั่ง เป็นที่รำลือในหมู่พวกพ่อค้านักเดินเรือชาติต่าง ๆ ในสมัยโบราณ แต่ในข้อเท็จจริงก็ยังไม่กระจ่างนัก กล่าวคือแหล่งที่มีแร่ทองคำมากจริง ๆ มีน้อย ที่เรารู้จักกันดีก็มีเพียงที่เมืองบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมืองกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ตำบลโต๊ะโม๊ะ จังหวัดนราธิวาส นอกจากนี้ก็มีประปรายที่โน่นบ้างที่นี่บ้าง อย่างเช่นที่เขานางร่อน จังหวัดชุมพร และที่อื่น ๆ ซึ่งชาวบ้านชาวเมืองไปเที่ยวร่อนหาแต่โบราณ เช่นแถบลำน้ำโขง อ.สงคราม จ.หนองคาย อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม อ.เชียงคาน จังหวัดเลย ลางที่ก็มีกล่าวถึงไว้ในตำนานและประวัติศาสตร์ด้วย

ความจริงทองคำปรากฏอยู่ในทุกประเทศ เช่น พม่า มาเลเซีย (รัฐยะลันตันต่อกับไทย) อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น เขมร ลาว (ปัจจุบันยังมีร่อนกันอยู่แถบปากแม่น้ำอุเมืองหลวงพระบาง) เวียดนาม มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป และน่าเชื่อว่าทองจากประเทศอาหรับก็คงจะมีเข้ามาจำหน่ายไม่น้อย เหรียญทองอาหรับได้พบมากในเมืองไทยแม้แต่ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

พระพุทธรูปดุนทองคำ บางประธานอภัย ในซุ้มเรือนแก้ว ได้จากวัดพระราม Gold plaque depicting the standing Buddha in high relief; from Wat Phra Ram in Ayutthaya. The Buddha stands in the gesture of dispelling fear in an ornate niche.

จากการสำรวจของนักธรณีวิทยาในปัจจุบัน ก็พอจะสรุปตามข้อมูลของสภาการเหมืองแร่ได้ว่าขณะนี้ได้มีบริษัทต่างประเทศที่ดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ทองคำขนาดใหญ่หลายรายสนใจจะมาลงทุนสำรวจและผลิตแร่ทองคำในประเทศไทย เช่น บริษัทยูทาท่า ไมนิ่ง จำกัด บริษัท ยูทาท่าอินเตอร์-เนชันแนล จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะมาทำทั้งเหมืองแร่ทองคำและลิกันต์ ขณะที่บริษัทแปซิฟิกแอ็ก จากออสเตรเลียซึ่งมีการลงทุนทำเหมืองทองทั้งในฟิลิปปินส์และปาปัวนิวกินี ก็กำลังขอลงทะเบียนจัดตั้งบริษัทในประเทศไทยเพื่อที่จะได้มีสิทธิขออาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่ทองคำด้วยความสนใจของชาวต่างประเทศดังกล่าวเป็นเพราะต่างเชื่อว่าประเทศไทยมีพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงพอสมควร โดยเฉพาะจากการสำรวจชั้นต้นของกรมทรัพยากรธรณีพบว่าบริเวณที่น่าสนใจแหล่งใหม่ คือ แถบแม่ น้ำเลย จังหวัดเลย แม่ น้ำโขง จังหวัดหนองคาย นอกจากนี้มีที่บริเวณอำเภอเอิน อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ส่วนที่ได้สำรวจแล้วและเตรียมให้เอกชนเข้าดำเนินการภายหลังประกาศกฎกระทรวงเรียบร้อยแล้ว คือบริเวณอำเภอวัฒนานคร และอำเภอโกนินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ส่วนเหมืองทองขนาดใหญ่ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ของนายเปลว ฤาโรจน์วงศ์ ก็ได้เข้าร่วมทุนกับแคนาดาแล้ว และตั้งเป็นบริษัทใหม่ชื่อ บริษัท ไทยแอม-แคน ไมนิ่ง โดยจะมีการเพิ่มทุนและขยายพื้นที่ดำเนินการออกไปอีกเพื่อให้การลงทุนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ผู้อนุญาตและทำเหมืองทองคำในพื้นที่ที่กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดจะต้องมีทุนไม่ต่ำกว่า ๔๐ ล้านบาท และเสนอว่าบริเวณจังหวัดเลยและจังหวัดหนองคายที่ยังสำรวจไม่เสร็จก็ยังไม่มีการออกอาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่แก่ผู้ใด

จากหลักฐานในสมัยปัจจุบันดังกล่าวมานี้ก็อาจจะพอมองเห็นได้ว่า ในสมัยโบราณประเทศสยามก็มีแหล่งแร่ทองคำและมีการขุดหากันอยู่เสมอบ้าง แต่ความรู้ทางเทคนิคยังไม่ก้าวหน้าจึงมีขีดจำกัดทางการผลิต

เรื่องราวในประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาเมื่อเหตุการณ์สำคัญหลายครั้งที่แสดงว่ามีความจำเป็นต้องใช้ทองเป็นจำนวนมาก และหลายอย่างก็ได้กลายเป็นธรรมเนียมประเพณีจึงจำเป็นต้องใช้ทองเงินมากตามมา อย่างเมื่อครั้งสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูป นามพระศรีสรรเพชญ์ไว้ในพระวิหารหลวง วัดพระศรีสรรเพชญ์อาราม ขนาดสูงจากพระบาทถึงยอดพระรัศมีสูง ๘ วา พระพักตร์ยาว ๔ คอก พระพักตร์กว้าง ๓ คอก พระอุระกว้าง ๑๑ คอก ใช้ทอง (สำริด) หล่อหนัก ๕ หมื่น ๓ พันชั่ง ทองคำหุ้มหนัก ๒๘๖ ชั่ง ข้างหน้าเป็นทองเนื้อ ๗ น้ำสองขาข้างหลังเป็นทองเนื้อ ๖ น้ำสองขา เมื่อตอนเสด็จลงมาเอาเพลิงสุ้มเผาหลอมเอาทองคำ ซึ่งแผ่หุ้มองค์พระพุทธรูปยี่นั้นไปสิ้น หรือเวลามีการแต่งตั้งขุนนางผู้ใหญ่ เวลาเกษัตริย์ขึ้นเสวยราชย์ก็มักจะต้องมีการพระราชทานเครื่องยศหรือเครื่องเงินเครื่องทองแก่บุคคลต่าง ๆ เป็นอันมาก อย่างเมื่อ พ.ศ. ๑๙๔๔ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระอินทราชาธิราชที่ ๑ ได้พระราชทานบำเหน็จแก่เจ้าพระยามหาเสนาบดี ลูกพระสนมองค์หนึ่ง เจียดทองคำหนึ่งพันทองคำหนึ่ง เต้าน้ำทอง กะบี่กั้นหยัน เสลียงงา เสลียงกลีบบัว เป็นต้น

พระนครศรีอยุธยาในพระบรมมหาราชวัง นอกจากมีพระคลังมหาสมบัติแล้ว ยังมีโรงช่างต่าง ๆ ของหลวงสำหรับทำงานตามพระประสงค์ที่สำคัญคือมี โรงช่างทำเงินบาท สลึง เพื่อ มีโรงช่างทำมุก มีโรงช่างทำรูป เป็นต้น โดยเฉพาะโรงช่างทำรูปนั้นหมายถึงโรงช่างทำทองรูปพรรณต่าง ๆ และเป็นช่างเงิน ช่างหุงทอง ช่างตีเหล็ก และเป็นโรงช่างสร้างรูปพระปฏิมากรหรือพระเจดีย์เป็นเครื่องทองคำอีกด้วย ช่างเหล่านี้เป็นช่างหลวงประจำวัง และมักเป็นนักเลงเล่นแร่แปรธาตุปรอทมาก่อน

สำหรับสามัญชนก็มีตลาดค้าขายทอง มีช่างทำทองรูปพรรณอยู่ทั่วไปในเกาะเมือง ซึ่งการค้าการช่างหัตถกรรมเจริญรุ่งเรืองคับคั่งหนาแน่นมีเป็นจำนวนมากจนเรียกกันเป็น "ย่าน" เช่น ย่านป่าทองขายทองคำเปลว ทองนาเงินซื้อตลาดถนนตีทอง ย่านบ้านช่างทำเงิน ย่านวัดกระเชิวช่างทำพระพุทธรูปด้วยทองคำนาเงินสัมฤทธิ์ และมีบ้านช่างเงิน โดยเฉพาะด้วย

กรุงศรีอยุธยาได้ชื่อว่าเป็นยุคที่มีช่างศิลปหัตถกรรมฝีมือดีเยี่ยม เช่น ช่างเครื่องถม ช่างเครื่องมุก ช่างพระพุทธรูป ช่างทอง ช่างสิบหมู่ ฯลฯ งานประณีตศิลป์เจริญสูงสุด

ฉลองพระบาทจำลอง (หนึ่งในห้าสิ่งของเครื่องราชกกุธภัณฑ์) ทำด้วยทองคำประดับพลอยสี ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

A miniature shoe in gold and gems, a regal deposit from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

ชุดบ้านทำลายเมือง

พุทธศักราช ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตก เมื่อข้าศึกเข้ากรุงได้แล้ว จุดเพลิงเผาผลาญบ้านเรือน วัดวาอาราม และปราสาทราชมณฑลเศียร แสงเพลิงสว่างดั่งกลางวัน บ้านเมืองพินาศสิ้น พม่าได้พระราชทรัพย์ในท้องพระคลังและสิ่งของทองเงินต่างๆ ไปมากมาย ที่ยกย้ายทรัพย์สินฝังดินซ่อนไว้คงมีบ้าง พม่าจัดแจงเก็บรวบรวมทรัพย์ทั้งชุดทั้งเผาเอาสมบัติไปไว้ทุกที่พุกก่าย ใช้เวลาถึง ๑๐ วัน ในจดหมายเหตุชาวต่างประเทศบอกว่ามีเศษทองหล่นเกลื่อนกลาดไปหมดตามถนนหนทางทั้งกรุงศรีอยุธยา

ความจริงก่อนหน้ากรุงศรีอยุธยาจะแตก กองทัพจีนซึ่งตั้งค่ายรบพม่าอยู่ ณ คลองสวนพลูนั้น พวกจีนคบคิดกันประมาณ ๓๐๐ คนเศษ ชวนกันขึ้นไปทำลายมณฑลพระพุทธรูป เลิกเอาแผ่นดินที่คาคับและทองคำซึ่งแผ่หุ้มพระมณฑลปออยู่นั้นเอาไปสิ้น แล้วเอาเพลิงเผาพระมณฑลใหญ่เสีย ซึ่งจะเห็นว่าสมบัติอันมีค่าของกรุงศรีอยุธยาเริ่มถูกทำลาย และสูญสิ้นในเวลาต่อมาด้วยเหตุต่างๆ

เหตุการณ์ครั้งเสียกรุงนอกจากทำให้บ้านแตกสาแหรกขาดแล้ว ตัวเมืองกรุงศรีอยุธยาก็กลายเป็นเมืองร้าง ผู้คนพลเมืองมีชีวิตความเป็นอยู่ฝืดเคืองสภาพเศรษฐกิจ ตกต่ำ บ้านเมืองไร้ชื่อแป้ ก็มีราษฎรบางพวกแสวงหารายได้เพื่อเลี้ยงปากท้อง ด้วยการเที่ยวขุดคุ้ยแสวงหาสมบัติมีค่าในเขตกรุงเก่าและตามวัดร้าง เนื่องจากเชื่อมั่นว่าคงมีเจ้าของเดิมฝังซ่อนไว้ในที่ต่างๆ บ้าง ก่อนที่จะถูกพม่ากวาดต้อนไป จนในที่สุดก็ลามปามขุดหาเงินทองของมีค่าตามสถูปเจดีย์ โบสถ์วิหาร และพระพุทธรูปขยายกว้างออกไปด้วย ประกอบกับวัตถุจำพวกโลหะต่างๆ เป็นของมีราคา มีชาวจีนรับซื้อจนได้มีการตัดชิ้นส่วนของพระพุทธรูปและศาสนวัตถุสำริดบรรจุทุกสำเนาส่งไปจำหน่ายถึงเมืองจีน

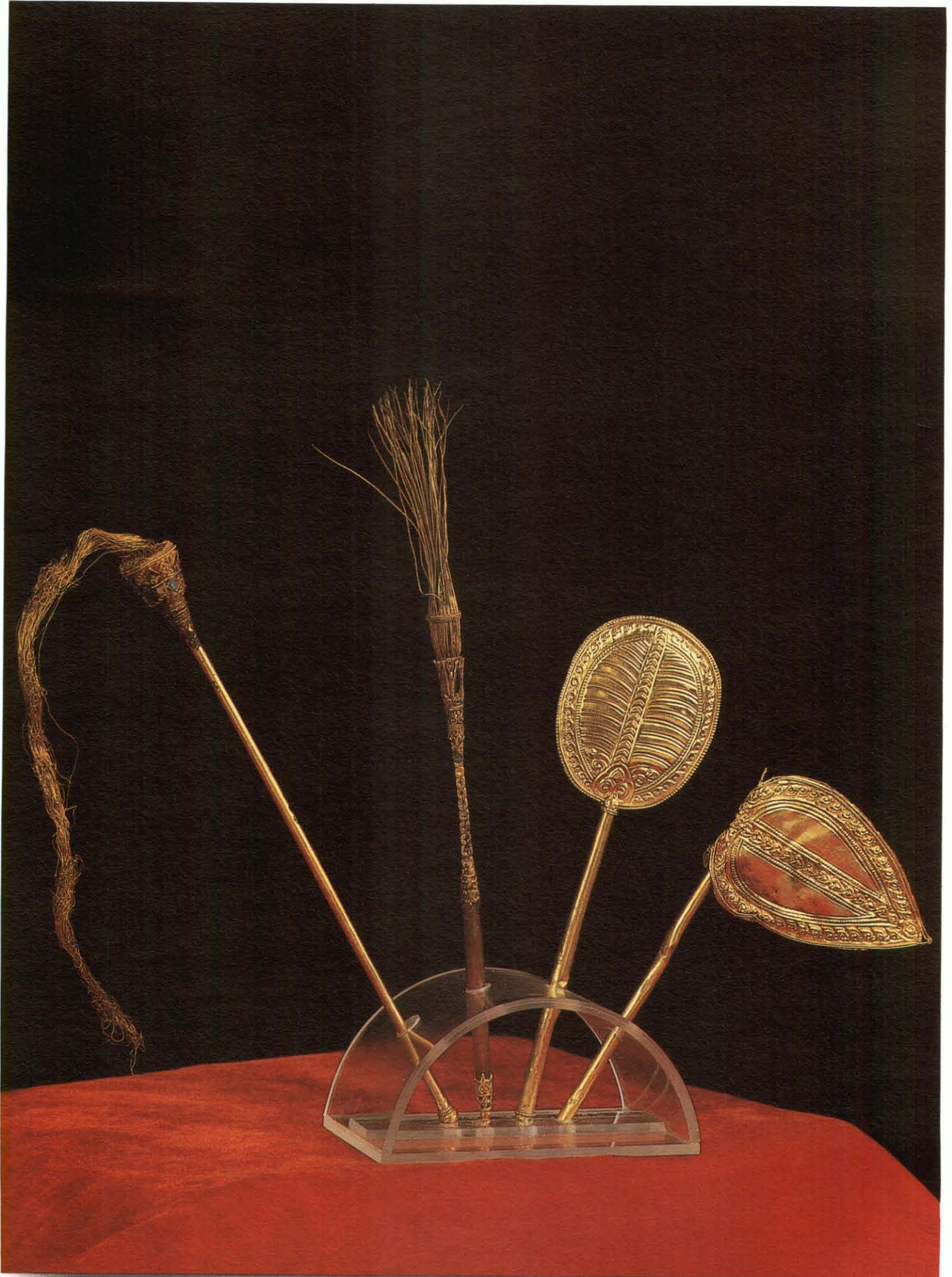
ยิ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คนติดกัญชาฝิ่นและการพนันมีเพิ่มมากขึ้นด้วยอิทธิพลจีน การลักขุดหาสมบัติมีค่าตามโบราณสถานก็เพิ่มขึ้นทุกที จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงเห็นว่าถ้าไม่หาทางป้องกันกันนับวันจะยิ่งระบอบมากขึ้นแม้วัดที่มีพระสงฆ์อยู่ก็ไม่ละเว้น จึงได้มีพระราชบัญญัติเป็นหมายประกาศเขตรังวัดผู้ร้ายขุดวัด พ.ศ. ๒๓๙๗ ขึ้น ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบวัดหรือในแต่ละชุมชนนั้นช่วยกันดูแลรักษาศาสนสถานของตนเอง โดยทรงเห็นว่า **“โบราณวัตถุสถานที่ก่อด้วยอิฐ ปูน ศิลา โดยใหญ่ กิติเล็ กิติ ถึงจะคร่ำคร่าชำรุดทรุดโทรมไปแล้ว ก็ยังเป็นเครื่องประดับพระนครอยู่”**

ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ ประมาณ ๓๐ ปี วัตถุประสงค์ของคนร้ายลักขุดโบราณสถานขยายกว้างออกไปกล่าวคือมิได้มุ่งหวังวัตถุที่เป็นเงินทองและของมีค่าอย่างเดียว แต่ต้องการพระเครื่อง พระบูชาเป็นหลักเพิ่มขึ้นมาเนื่องจากความนิยมในทางเครื่องรางของขลังเริ่มแพร่หลายและมีราคาสูงกว่า เป็นเหตุให้ต่อมาทุกบ้านทุกเมืองมีข่าวการลักขุดโบราณสถานทุกชนิดถี่ขึ้น และได้ข่าวว่ามีคนได้สมบัติของมีค่าด้วย โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ เดิมก็ขุดหากันตามรอบนอกเกาะเมือง ต่อมาคนร้ายได้ข้ามเข้ามาขุดภายในตัวเกาะเมือง และในที่สุดก็รุกเข้ามาขุดถึงใจกลางเมืองอันเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชาติ จนโบราณสถานพังทะลายไปเกือบทุกแห่ง ไปทางไหนก็เห็นเจดีย์ใส่ไหโลหะลักทุกองค์ ที่สมบูรณ์ไม่มีล็กองค์เดียวไม่ว่าเล็กหรือใหญ่

ตำนานนักเลงขุดหาสมบัติที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุด ชื่อ นายพร้อม เป็นนักขุดพระที่เก่งที่สุดรู้ว่าโบราณสถานแบบไหนขุดตรงไหนจึงจะพบสมบัติไม่เคยพลาด เล่ากันว่าเขามีลายแทงที่เก็บสมบัติโบราณหลายแห่ง จึงได้เที่ยวตระเวนขุดทั่วไป เมื่อได้มาก็มอบให้เจ็ยกี่ร้านขายทองดำเนินการหลอมภาชนะวัตถุสิ่งของต่างๆ เอาแต่เนื้อทอง ทำให้เจ็ยกี่รวย ส่วนนายพร้อมตายก็เกือบไม่มีผ้าพันกาย นายพร้อมมีนิสัยสามะเลเทมาเป็นนักเลงหัวไม้ ต่อมาติดฝิ่นงอมแงมไม่มีสมบัติเหลือ จึงได้รวบรวมพรรคพวกเที่ยวขุดหาสมบัติจากกรุเจดีย์ต่างๆ และมาถูกผนังก่ออิฐพังทับตายที่วัดมหาธาตุ กรุงเก่า (น.ส.พ. ขาวภาพ ฉบับที่ ๒๗ และสารเสรี ฉบับที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๙ ให้รายละเอียด)

ถาดทองคำ พร้อมตลับหมาก และซองพลู ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
Gold tray holding three gold lime boxes and the betel-leaf holder;
from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

สาเหตุที่ได้เกิดการปรับปรุงเมืองพระนครศรีอยุธยาชุดแต่งบูรณะโบราณสถานและชุดกรุปสมบัติมีค่ามหาศาลของทางราชการคือ เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเปิดสาขาพรรคการเมืองที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เห็นบรรดาโบราณวัตถุสถานชำรุดทรุดโทรมมาก ประกอบกับ พ.ต.หลวงจบกระบวนยุทธหัวหน้าสาขาพรรคการเมืองและเป็นที่ ส.ส.อยุธยา ได้กราบเรียนให้นายกรัฐมนตรีช่วยบูรณะเมืองประวัติศาสตร์ของชาติไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้ชื่นชมศึกษาด้วย ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ตั้งคณะกรรมการบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขึ้นเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๔๕๔ และตั้งงบประมาณเพื่อการนี้ในทันที

กรมศิลปากรรับผิดชอบการชุดแต่งบูรณะโบราณสถานโดยเริ่มที่วัดมหาธาตุอันเป็นวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองที่สร้างในสมัยขุนหลวงพงั่ว พ.ศ. ๑๕๑๗ ก่อนในต้นเดือนสิงหาคม ๒๔๕๔ และในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ก็ได้พบเครื่องทองที่ได้ฐานเจดีย์ชั้นบนของซากพระปรางค์องค์ใหญ่จำนวน ๒๐ รายการ

๑. หลาหินเขียนลายทอง	๑ ตัว (๒ชิ้น)
๒. ตลับสิงโตทองคำฝังทับทิมตัวใหญ่	๑ ตัว
๓. ทองคำเป็นรูปโคมประดับทับทิม	๔ ตัว
๔. ผอบหินฝาทองคำ	๑ ผอบ
๕. ตลับสิงโตทองคำขนาดเล็ก	๑ ตัว
๖. ลูกคันทองคำ	๑๐ ลูก
๗. กาน้ำลายครามเล็กรูปเต่า	๑ กา
๘. โถปริกลายคราม	๑ โถ
๙. ลูกประหล้าทองคำ	๑๒ ลูก
๑๐. จุกฝาโถทองคำ	๒๒ อัน
๑๑. โถกระเบื้องเล็ก	๑ โถ
๑๒. ลูกพิกลทองคำ	๑ ลูก(๒ชิ้น)
๑๓. ต่อมไม้ควักปูนแก้วผลึก	๑ อัน
๑๔. โถแก้ว	๑ โถ
๑๕. ตลับทองคำมีสายสร้อยร้อย	๑ ตลับ
๑๖. เสือแก้วผลึก	๑ ตัว
๑๗. กระจุกหินฝาประดับทอง	๑ อัน
๑๘. กาน้ำลายครามรูปปักเป้า	๑ กา
๑๙. ทางปลาเป็นรูปทองคำ	๑ ทาง
๒๐. ทองคำทำเป็นรูปสิ่งของ	๑ ชิ้นเล็ก

ต่อมาได้ขุดพบผอบศิลาบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ขนาดสูงรวมตัวและฝาผอบ ๑.๐๕ เมตร กว้าง ๐.๓๒ เมตรสี่เหลี่ยม และได้นำขึ้นมาเปิดดูเมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๔๕๔ ปรากฏว่าภายในผอบศิลานั้นบรรจุเครื่องทองคำเต็มล้นพูนปากผอบ จำนวน ๒๒ รายการรวมเป็นทองคำหนัก ๖๒ บาทเศษ ผั่งข้างในผอบบุด้วยแผ่นทองคำโดยรอบ กลางผอบมีสถูปเจดีย์สวมครอบพระบรมสารีริกธาตุไว้รวม ๗ ชั้น

ชั้นที่ ๑ เป็นพระสถูปทำด้วยชิน
 ชั้นที่ ๒ เป็นพระสถูปเงินมียอดนพศูล
 ชั้นที่ ๓ เป็นพระสถูปนากมียอดนรา-ศูลฝังพลอย
 ชั้นที่ ๔ เป็นพระสถูปไม้สีด้ายยอดทองคำ
 ชั้นที่ ๕ เป็นพระสถูปไม้สีแดงยอดทองคำ มีทองคำเป็นปลอกรัดพระสถูปและฐานพระสถูปบุแผ่นทองคำ
 ชั้นที่ ๖ เป็นพระสถูปแก้ววางซ้อนกันเป็น ๓ ชั้น คือชั้นล่างโตหน่อย เป็นแก้วโกเมนชั้นกลางย่อมลงไป เป็นแก้วมรกต ชั้นยอดเล็กกว่าชั้นกลางเป็นทับทิม แล้วใช้ทองคำทำเป็นเสาแทรกรัด ที่สายเสาแทรกประดับมรกตเม็ดเล็ก ๆ ยอดเสาแทรกติดมรกตทำเป็นลายแหลมอย่างยอดเจดีย์ ฐานรองพระสถูปแก้วเป็นทองคำมีพลอยสีต่าง ๆ วางเรียงรายไว้ ๖ เม็ด

ส่วนหนึ่งของเครื่องราชกกุธภัณฑ์ และเครื่องสูงจำลอง ทำด้วยทองคำได้จากกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ จากซ้ายไปขวา แล้ว วาลวิชนี (พชณีฝักมะขาม) พัดใบก

Some articles of royal regalia in miniature, fly-whisks and fans made in gold; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

ชั้นที่ ๗ เป็นตลับทองคำเล็ก ๆ เมื่อเปิดฝาออกก็มีพระบรมสารีริก-
ธาตุประดิษฐานอยู่ในน้ำมันจันทน์ สันฐานเป็นคล้าย
เกล็ดพืชมเสนสีขาวเป็นรูปร่าง ขนาดเท่า ๑ ใน ๓ ของ
เมล็ดข้าวสาร

อนึ่งโดยรอบผอบศิลาที่อยู่ในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ
นั้น ก็บรรจุพระพุทธรูปสำริดบ้าง พระพิมพ์เนื้อชินบ้าง พระทองคำแผ่น
บ้าง กระจายอยู่ทั่วไป แต่พระพิมพ์ชินผุเปื่อยเสีย ๕๐% ด้วยเหตุ
ที่แช่อยู่ในน้ำนานปี ที่สำคัญคือได้พระทองคำปั๊มหุ่นฝีมือช่างสมัย
อุทองเป็นแผ่นหนาสูง 48 ซม. องค์หนึ่งซึ่งถือเป็นศิลปะวัตถุชิ้นเอก

นอกจากนี้ยังมีพระปรางค์ที่ศอกอยู่ที่มุมกำแพงแก้วของพระ-
ปรางค์องค์ใหญ่ (ปรางค์ประธาน) อีก ๔ องค์ กรมศิลปากรได้ขุด
ตามที่คนร้ายขุด ได้พบผอบศิลาบรรจุพระธาตุของพระสาวกและ
ภายในผอบมีพระพุทธรูปทองคำ พระพิมพ์แผ่นทองคำ แหวนพระ-
พุทธรูปสำริด สถูปซ้อนกัน ๓ ชั้นบรรจุตลับทองคำรักษาพระธาตุ
องค์หนึ่งขนาดเท่าครึ่งเมล็ดข้าวสาร สีตอกพิกุลแห้ง สันฐานคล้าย
ผลยอ มีปุ่มขาออกอยู่ ๒ - ๓ ปุ่มด้วย

บน แผ่นทองคุดนเป็นรูปพระพุทธรูปปางมารวิชัย และปางสมาธิ
จำนวน 6 องค์ แต่ละองค์ประทับนั่งบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย ประกอบด้วย
ชุ้มโพธิ์

ล่าง แผ่นทองคำคุดนเป็นรูปพระพุทธรูปปางมารวิชัย 2 แถว จำนวน 14 องค์
โดยฐานชนกัน ประกอบด้วยชุ้มโพธิ์

Two gold plaques from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.
Upper : Six seated Buddhas in the gesture of meditation and in enlightenment
on the double lotus bases under the Bodhi tree.
Lower : Two rows of seven Buddhas seated in meditation under
the Bodhi tree, one row upright and the other inverted.

จากสาเหตุข่าวการขุดกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุหรือ “**กรุ-
หลวงพวง**” ได้พบสมบัติมีค่าเป็นอันมาก หนังสือพิมพ์ลงข่าวทุก
วันแรมเดือนและประชาชนก็สนใจติดตามข่าวอยู่เสมอ จึงเป็น
มูลเหตุเร่งเร้าให้คนร้ายคิดเห็นเป็นตัวอย่าง และเชื่อมั่นว่าตามพระ-
ปรางค์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญชาติริยสร้างทั้งสิ้นนั้น คง
จะมีสิ่งของมีค่าอีกเป็นจำนวนมากแน่นอน จึงชิงขุดกรุพระปรางค์
ทุกองค์และเจดีย์ใหญ่สำคัญทั่วไปหมดโดยที่ทางราชการไม่สามารถ
จะไปเฝ้าดูแลรักษาได้ อันทำให้กรมศิลปากรมีความจำเป็นต้อง
เปลี่ยนนโยบาย กล่าวคือนอกจากทำหน้าที่ขุดแต่งบูรณะโบราณ-
สถานตามหลักวิชาการแล้ว จะต้องรีบขุดค้นหาวัตถุโบราณตามรอย
ซากเจดีย์ที่คนร้ายเคยลักขุดไว้ ตลอดจนที่คนร้ายยังไม่ได้ขุดด้วย
เพราะเหตุว่า เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๐ ได้เกิดมีคนร้ายลักขุดกรุ
พระปรางค์วัดพุทไธสวรรย์ จึงเกรงว่าทางราชการจะถูกตำหนิปล่อยให้
ให้เหตุการณ์เกิดซ้ำอย่างวัดราชบูรณะอีก ซึ่งทรัพย์สินสมบัติของชาติ
ถูกทำลายสูญหายยับเยินจึงได้ขออนุมัติขุดกรุ ๕ แห่ง คือ วัดไชย-
วัฒนาราม วัดพระราม วัดพุทไธสวรรย์ วัดใหญ่ชัยมงคล และวัด
สามวิหารเพราะตระหนักว่าถ้าขึ้นปล่อยให้ไว้คนร้ายก็จะลักขุด
เสียก่อนทุกแห่งไป หลักฐานข้อมูลทางโบราณคดีประวัติศาสตร์
และสมบัติมีค่านานาชนิดของชาติก็จะพลอยสูญสลายถูกทำลายไป
หมดด้วยอย่างแน่นอน

ดังนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (ม.ล.ปิ่น มาลา-
กุล) จึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขุดค้นโบราณวัตถุศิลปวัตถุ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๐ ขึ้น
คณะหนึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลการขุดค้นวัดต่าง ๆ ในจังหวัดโดย
ถือหลักกว่าเป็นการป้องกันมิให้คนร้ายลักลอบขุดต่อไปอีกได้ กรม-
ศิลปากรจึงเริ่มขุดกรุพระปรางค์วัดพุทไธสวรรย์ขุมพระปรางค์
ด้านตะวันออก ซึ่งมีรอยคนร้ายลักขุดอยู่ก่อนเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๒
พฤศจิกายน ๒๕๐๐ พบแต่พระบูชาเพียง ๒ องค์ และแผ่นศิลาฤกษ์
และแผ่นอิฐฉาบทาด้วยทองรอบ ๆ อย่างไรก็ตามการขุดค้นมีปัญหา
น้ำใต้ดินท่วมเอ่อขุดไม่สำเร็จ วัดพุทไธสวรรย์สร้างมาแต่ พ.ศ.๑๘๘๖
พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างเป็นอนุสรณ์ตรงที่เคยเสด็จมาประทับหรือ
เคยเป็นพระตำหนักเดิมก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยาเชื่อกันว่าคงจะมี
ผู้ตามเสด็จมีข้าราชการบริพารบรรจุสิ่งของมีค่าไว้มาก เพราะเป็น
วัดต้นวงศ์กรุงศรีอยุธยา ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “**กรุสมบัติพระ-
เจ้าอู่ทอง**” ซึ่งโดยข้อเท็จจริงก็ยังไม่มีการทราบว่ามีทรัพย์สินสมบัติ
ฝังอยู่มากน้อยเท่าใด และคนร้ายลักขุดเอาไปหมดหรือเปล่า

ต่อมากรมศิลปากรย้ายมาขุดกรุพระปรางค์วัดพระราม
ซึ่งสมเด็จพระรามาเมศวรโอรสพระเจ้าอู่ทองทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.
๑๘๑๒ ตรงสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าอู่ทองซึ่งเป็น
พระราชบิดา เป็นวัดสำคัญประชาชนเชื่อว่าคงจะมีทรัพย์สินสมบัติ
มหาศาลอีกเช่นกัน และมักเรียกกันว่า “**กรุพระรามเมศวร**” หรือ กรุ
สมบัติพระเจ้าอู่ทองซึ่งคนร้ายลักลอบขุดเป็นช่องลักลงไปประมาณ

๔.๕๐ เมตรแล้ว กรมศิลปากรจึงขุดต่อลงไปอีกประมาณ ๑๑.๒๐ เมตร จนเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๐๑ จึงพบท่อระบายอากาศของกรู ๆ หนึ่ง และพบโบราณศิลปวัตถุมีค่าคือ

๑. พระพุทธรูปทองคำป้อมเป็นแผ่นสูง ๒๙ ซม. หน้า ๕๔ กรัม ปางประทานอภัย มีขี้มเวียนแก้ว

๒. พระพุทธรูปทองคำป้อมเป็นแผ่นสูง ๓๐ ซม. หน้า ๕๕ กรัม ปางประทานอภัยไม่มีขี้มเวียนแก้ว

๓. พระพุทธรูปเงิน ๖ องค์

ต่อมาได้ขุดกรูพระเจดีย์รายด้านทิศตะวันออกของพระปรางค์องค์ใหญ่ต่อจากที่คนร้ายขุด วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๑ ได้พบกระปุกเหล็กโลกจำนวน ๕ ใบ และได้ทำการเปิดผอบจำนวน ๔ ลูกซึ่งขุดพบในเจดีย์ต่างๆ ของวัดพระราม พบสิ่งของดังนี้

๑. พระพิมพ์ชินแบบอุ้มทอง ขนาดกว้าง ๒ ซม. สูง ๒.๕ ซม. จำนวน ๓๑ องค์

๒. พระพิมพ์ชินแบบอุ้มทอง ขนาดกว้าง ๖ ซม. สูง ๙ ซม. จำนวน ๑ องค์

๓. ลูกประคำแก้วผลึก ขนาดโตเท่าเมล็ดพุทรา ๑๓ ลูก

๔. ลูกประคำทองคำ ขนาดเท่าเม็ดถั่วเขียว ๑ ลูก

สำหรับวัดไชยวัฒนาราม พระเจ้าปราสาททองกษัตริย์องค์ที่ ๒๕ ของกรุงศรีอยุธยาทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๑๗๓ ดังนั้นนักเลงขุดพระจึงตั้งชื่อเรียกว่า **“กรูปราสาททอง”** คณะกรรมการได้ตรวจพบว่าคนร้ายลักขุดเจาะที่ฐานพระปรางค์ลึกเข้าไปในองค์พระปรางค์ ได้สมบัติไปกรูหนึ่ง รอยลักขุดมีความยาวไม่ต่ำกว่า ๒๐ เมตร เชื่อว่ายังมีสมบัติเหลืออยู่อีก ๓ กรูจึงได้ย้ายเจ้าหน้าที่ศิลปากรจากกรูวัดพระรามไปที่วัดไชยวัฒนาราม และเริ่มลงมือขุดค้นเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๐๑ คาดกันว่าสมัยพระเจ้าปราสาททองบ้านเมืองอุดมสมบูรณ์คงมีทอง ของมีค่าฝังไว้มาก

จะเห็นว่าสภาพโดยทั่วไปของโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาช่วงปี พ.ศ.๒๔๙๙-๒๕๐๑ ตลอดจนเหตุการณ์บ้านเมืองมีแต่ข่าวการขุดหาสมบัติกันระหว่างคนร้ายมีอาชีพกับกรมศิลปากร จนโบราณสถานชำรุดทรุดโทรมมาก อิฐแดงเอียงไปทั้งเมือง รัฐบาลก็จำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มเข้ามามากเพื่อการบูรณะ จนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามในรัฐสภา เพราะหนังสือพิมพ์ลงข่าวทุกวันรู้กันทั่วประเทศเพราะกรุงศรีอยุธยาเคยเป็นราชธานีที่เจริญมั่งคั่งมาก ประชาชนคนทั่วไปเชื่อมั่นว่ายังมีทรัพย์สมบัติจำพวกเงินทองของมีค่าฝังซ่อนเร้นไว้ในที่ต่างๆ อีกมาก ประชาชนบางรายมีลายแทงแจ้งความจำนงขออนุญาตขุดหาทรัพย์สินแบ่งปันกับทางราชการอย่างเปิดเผยก็มี

ตลับกลมมีฐาน ทำด้วยทองคำสลักลายคุณ
กำไลกลม ทำด้วยทองคำสลักลายประดับพลอย
แหวน ทำด้วยทองคำสลักลายประดับพลอย ได้จากกรูพระปรางค์วัดราชบูรณะ
*Various gold objects from the crypt of the main prang at
Wat Ratchaburana: two stemmed round boxes with decorations in relief,
two bangles with incised decorations and gems; and a number of gold
rings with gems studded in elaborate settings.*

กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะแตก

ผลจากการขุดค้นกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุได้สมบัติของมีค่ามาก จึงกลายเป็นเหตุเร่งเร้าให้คนร้ายคิดเห็นเป็นตัวอย่างว่า กรุพระปรางค์แห่งอื่น ๆ ก็คงมีทรัพย์สมบัติมหาศาลเช่นเดียวกัน ปรากฏว่าต่อมาพระปรางค์วัดราชบูรณะถูกคนร้ายลักขุดแต่ยังไม่ถึงกรุ เมื่อกรมศิลปากรทราบก็กลัวของในกรุวัดราชบูรณะจะถูกลักขุดจึงไปขุดต่อตามรอยคนร้ายได้เล็กน้อย และพอรู้เค้าแล้วว่าต้องมีกรุสมบัติอยู่ข้างในแน่แต่เนื่องจากขณะนั้นถูกหนังสือพิมพ์วิจารณ์โจมตีกล่าวหาว่า กรมศิลปากรตีแต่ขุดหาพระขุดหาสมบัติ ไม่ได้ทำอะไรเอาแต่ขุดกรุแทนที่จะบูรณะโบราณสถานให้คงสภาพสวยงามตามหน้าที่รับผิดชอบที่ตั้งขึ้นมา หากกลับไปทำอย่างอื่นที่ไม่เข้าเรื่องเข้าราว กรมศิลปากรจึงต้องกลบรอยขุดไว้ กะว่าพอหนังสือพิมพ์เงียบลิ้มไปสักพักก็จะกลับมาขุดต่อ และมอบหมายให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเฝ้าดูแลรักษา

แต่ข่าวรั่วแหวว่าจะมีสมบัติของมีค่าฝังอยู่ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะคงลวงรู้ไปยังชาวบ้านทั่วไป แม้แต่ตำรวจที่จัดไปเฝ้ารักษาการณ์ก็คงทราบดี ทำให้คนร้ายเห็นช่องทางลักขุดกรุได้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะว่าตัวการสำคัญในการลักขุด คือ จ.ส.ต. หัวหน้าเผี้ยม และพลตำรวจอีกนายหนึ่ง ได้กลายเป็นตัวการร้ายเสียเองโดยไปชักชวนคนร้ายให้มาลักขุด พอขุดได้ก็แบ่งปันกันเอาเครื่องทองไปขายได้เงินมากจึงซื้อเหล้ากินกันจนเมามาย จะเป็นด้วยเหตุอาวรณ์ท่านจะทรงคุ้มครองทรัพย์สมบัติเหล่านั้นอยู่หรืออย่างไรไม่ทราบ จึงบันดาลให้ตำรวจนายหนึ่งแทนที่จะเดินกลับบ้านเอาเงินไปแจกลูกแจกเมีย กลับเดินแวะเข้าไปในโรงพักเมาแฉ่เดินขึ้นไปหาผู้กำกับการตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พ.ต.ท. วุฒิ สมุทรประภูติ) แล้วพูดจาทำนองว่า วันนี้เขาร่ำรวยมากได้ข้าวของเงินทองมาเยอะเยะ ท่านผู้กำกับการฯ สนใจจะเอาบ้างไหมจะแบ่งให้ หายเหมือนกับเป็นลงไม้ตี ทำให้ผู้กำกับการตำรวจภูธรเลียบเคียงสอบถามจึงรู้เรื่องขึ้น และสั่งจับกุมตัวตำรวจและพวกนักเลงขุดกรุทันที ด้วยความเสียหายขาดเข้มแข็งในการปฏิบัติงานของ พ.ต.ท. วุฒิ สมุทรประภูติ ทำให้สามารถติดตามจับกุมยึดของกลางเป็นเครื่องทองคืนมาได้เป็นอันมาก อย่างเช่น มงกุฏ กับพระซุรค์ชัยศรี ไปยึดมาได้ขณะคนร้ายกำลังเอาใส่หัว มือถือพระซุรค์แตงตัวเป็นกษัตริย์ร้องลิเกรำป้อให้คนดูอยู่ที่ตลาดหัวรอ ยังไม่ทันเอาไปขายเป็นต้น และรีบแจ้งให้กรมศิลปากรทราบอย่างรวดเร็ว นับว่าทางราชการต้องขอบคุณท่านในการช่วยปกป้องทรัพย์สมบัติอันมีค่าของชาติในครั้งนี้

รายละเอียดการกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะมีอย่างไร และมีทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาลเพียงใดไม่มีใครจะเล่าได้ดีเท่ากับเจ้าตัวคนร้ายผู้ลงมือทำการเอง ดังนั้นขอให้ฟังจากบันทึกสอบสวนปากคำให้การของคนร้ายที่ตำรวจได้บันทึกไว้ดังนี้

“ผมได้คิดทำการขุดตั้งแต่วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้คิดกับพวก ๒๐ คน ว่าเราไปขุดกันในวันที่ ๒๕ เกิด เพราะวันนั้นไม่มีคนพลุกพล่าน พอเวลาเย็นที่ ๒๕ ผมกับพวก ๒๐ คนพร้อม

ซุ้มเรือนแก้วของพระพุทธรูป ทำด้วยทองคำ สลักลายดุน และฉลุโปร่ง ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Exquisite flame-like niche in gold as the background of the Buddha image; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

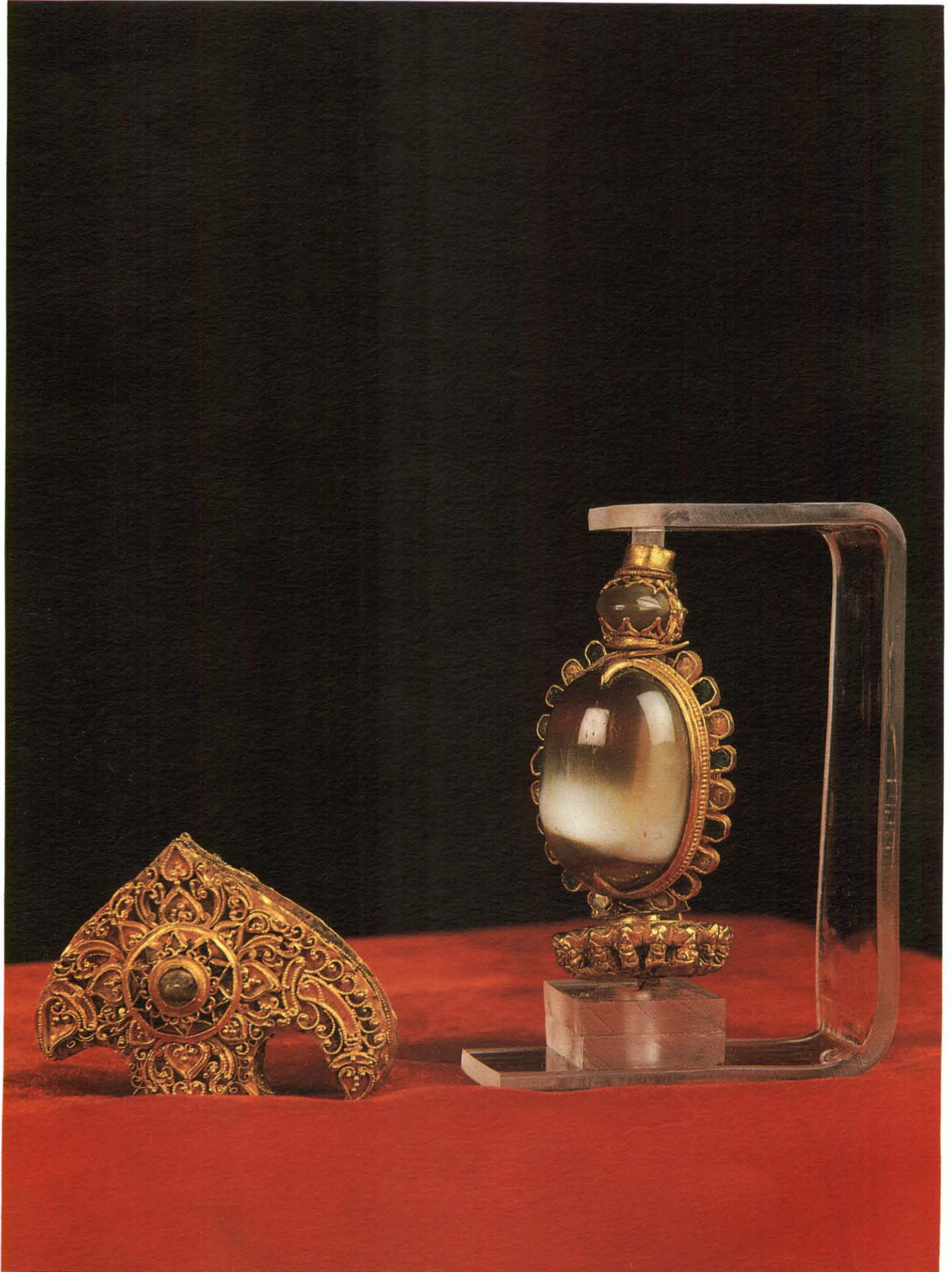
กันเริ่มทำงานในเวลาทุ่มเศษ ได้เอาเหล็กปลายแหลมเหมือนเหล็ก-
ชุดซาฟท์ ๓ อัน พร้อมกับเชือกมณิลาหนึ่งเส้นยาว ๔ วา แล้วค้อน
๘ ปอนด์หนึ่งอันได้ทำการชุดที่กรมศิลป์ได้กลบเอาไว้ ได้ชุดศิลา
ขึ้นมกลีกลงไปประมาณ ๑ วาเศษ ได้เห็นศิลาทำเป็นวงกลมไว้ในระยะ
กลางใจตัวพระปรางค์ ได้เห็นปล่องทำด้วยเนื้อโลหะเป็นวงกลม
ขนาดเท่าลำไม้ไผ่อย่างใหญ่ ตอนกลางต้องชุดลงตามปล่องลงไปประ-
มาณ ๓ เมตรเศษ ก็สุดปล่อง ได้พบปูนเพชรทำอย่างชนิดแข็งมาก
ทำเป็นวงกลมมีรูตรงกลาง แล้วปล่องอยู่ในรูนั้นได้ถอดเอาปล่อง
นั้นออก แล้วจึงได้เปิดเอาปูนเพชรนั้นออก ได้พบขุมลวงเป็นรูป
สี่เหลี่ยม ตอนนมสี่เหลี่ยมมีรูทางทิศตะวันออก รูกว้างในราว ๔
นิ้วเศษ เป็นแผ่นหินอ่อนเปิดอยู่กว้างเท่ากับตัวกรูหน้าในราว ๒ คืบ
ผมได้เอาค้อน ๘ ปอนด์ตีลงไปได้ทำการตีอยู่เป็นเวลา ๓ ชั่วโมงเศษ
จึงได้ทะลุลงไปผมใช้ไฟฉาย ๆ ลงไปในกรูนั้น เห็นเป็นเครื่องทอง
พอทะลุลงไปเป็นรูปกรูสี่เหลี่ยม ทำด้วยศิลาเอาปูนทาไว้ แล้วเขียนเป็น

ภาพน้ำมันพอลงไปข้างล่าง ผมจึงใช้ให้เพื่อนของผมอีกคนหนึ่งลง
ไปข้างล่าง ที่ข้างล่างนั้นมีโต๊ะสำริด ๓ ตัว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก
ตัวหนึ่ง ทางทิศเหนือตัวหนึ่ง ทางทิศใต้ตัวหนึ่ง ตอนกลางของตัวกรู
นั้นทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมกว้างในราว ๑ วาเศษข้างบนแทนศิลาตรง
กลางกรูนั้น มีถาดทองคำ ๓ ใบ ข้างบนถาดนั้นมีกระโถนทองคำ ๔
ใบวางอยู่บนถาดนั้น มีไข่มุกเจาะเป็นรูอยู่เต็มกระโถนทั้งสี่ลูกนั้น
ยังมีตลับทองคำอีกหลายใบวางอยู่ข้างแทนสี่เหลี่ยมนั้น เป็นร่องสี่-
เหลี่ยมเหมือนกันมีแหวนประมาณ ๒,๐๐๐ กว้างเพราะในนั้นกว้าง
มาก ข้างบนของแทนนั้นมีโต๊ะสำริด ๓ ตัว บนโต๊ะนั้นทางทิศเหนือ
มีพระแสงทองคำปักไว้ข้างขอบโต๊ะนั้นทางเหนือ บนโต๊ะทางเหนือ
มีเสื่อทองคำอยู่ ๘ ตัวและมทามงกุฎอีกอันหนึ่ง กว้างประมาณ ๑
ศอก สูง ๒ ศอกเศษ บนยอดของมทามงกุฎมีหัวมุกดาหาร ๑ หัว
ขนาดเท่าไข่ทาน มีจอกทองคำหลายลูกเป็นทองคำประดับด้วยทับทิม
และมงกุฎพระราชินี ๓ อันวางไว้บนโต๊ะนั้น ตลับทองคำ ๑๒ ใบ
ฝาตลับมีหัวทับทิมหัวใหญ่เท่าเม็ดข้าวโพดทุกใบ บนโต๊ะทางทิศตะ-
วันออกมีมทามงกุฎราชินี ๕ อัน วางไว้ข้างบนโต๊ะนั้น และตลับ
ทองคำหัวประดับทับทิม ๒๐ ใบ จอกหลายใบ เสื่อทองคำของพระ-
มหากษัตริย์ ๓ ตัว เรือหงษ์ ๑ ลำ เป็นทองคำ คนพายเรือทองคำ
และพระพุทธรูปทองคำ ๒๐ องค์ กระบวยทองคำ ๘ อัน โกล ๔
ใบทำด้วยหินสีขาว พร้อมม่านทองคำซึ่งท้องพระโรงก้อนใหญ่ก้อน
หนึ่ง โต๊ะทางทิศใต้ ข้างบนโต๊ะมีพระพุทธรูปทองคำ ๒๕ องค์ ตลับ
ทองคำ ๑๓ ตลับ ฝาตลับประดับด้วยทับทิมสีแดง พระแก้วยืนสีน้ำผึ้ง ๗
องค์ พระแก้วนั่งสีขาว ๕ องค์ พระมทามงกุฎราชินี ๘ อัน พระ-
แก้วมรกต ๔ องค์ ทางด้านทิศตะวันตกผ้าพับไว้อย่างดีมากมาย
เมื่อไปถูกเขาก็ป็นเป็นผงไปหมด แล้วมีพระทองคำ ๓ องค์หน้าตัก
กว้าง ๑ ศอก ต้นด้วย หน้าในราวประมาณ ๔ กิโลกรัม พระนาคัน
๑๒ องค์ หน้าตักกว้าง ๑ คืบเศษ พระพุทธรูปทำด้วยทอง นาก เงิน
๘ องค์ พระบิณฑุกและเงิน ๒ กระสอบ พระแก้วยืน ๑๖ องค์ สีขาว
มีพระราชรถหนึ่งคันมีม้าเทียมคู่หนึ่งทำด้วยทองคำ มีขวิด ๖ ลูก
ทำด้วยหินสีขาว มีแหวนในนั้นเต็มขวิดและเศษทองคำอีกมากมาย
ประมาณ ๑๐ กระสอบ พอเห็นของพวกนี้แล้ว พวกเราพูดกันว่า
พวกเรารวยกันแล้ว ตั้งแต่เริ่มทำงานมาได้ใช้เทียนไขจุดส่องดูใน
กรูนั้น เพราะเทียนไขแสงสว่างดีกว่าอย่างอื่น ได้ลำเลียงส่งของอยู่
เป็นเวลา ๔ ชั่วโมงเศษ ได้เริ่มชุดเป็นเวลา ๒ คืนครึ่ง ขนของขึ้น
ยังไม่ทันหมดดี เพราะพวกข้างนอกเอาของที่ลำเลียงไปไว้ที่บ้าน
หมดเหลือคนอยู่ในกรู ๒ คน ผมเห็นว่าไม่ค่อยดีจึงให้คนทั้งสอง
ขึ้นกันหมดเพราะขณะนั้นฝนตกมากหนทางที่ขึ้นนั้นรอบต้นไม้ยัง
เห็นเป็นรอยเท้ามากมาย ขณะที่คนทั้งสองขึ้นของยังไม่หมดเพราะ
แหวนยังอยู่อีกมาก หัวทับทิม เศษทอง และรูปช้างม้าทองคำยัง
อยู่อีกมากมาย หัวทับทิมก็ยังมีอยู่อีกมากมาย คนทั้งสองเห็นว่าจะ
เสียทำพวกข้างบน จึงได้รับขึ้นมาจากกรูตรงไปที่บ้านคนที่อยู่ทาง
ข้างเจดีย์เจ้าอ้าย เจ้ายี่ ของทั้งหมดนี้ได้แบ่งกันคนละ ๒ กิโลครึ่ง

กลีบขนุนปรางค์ ชั้นส่วนประดับพระปรางค์จำลองทองคำ ได้จาก
กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

*Antefix decorations of a miniature prang in gold; from the crypt of the
main prang at Wat Ratchaburana.*

พวกที่ไปชุดด้วยมีด้วยกัน ๒๐ คน เช่น มีพี่น้องก็ไปบอกให้มาเอา ส่วนแบ่งกลายเป็นคนได้รับส่วนแบ่งรวม ๓๐ กว่าคน ถึงกับจะฆ่า จะแกงกัน พอของมาถึงบ้านแล้วได้จตรายซื้อไว้ แล้วเอากีโลมาชั่ง แบ่งของกันจำพวกมหามงกุฏ หรือของใหญ่ๆ ไม่ได้แบ่งกัน ของที่เหลือ เช่น พระแสง ราชรถ เรือหงษ์ ของอย่างอื่นอีกหลายอย่างที่กองเอาไว้ เพราะของที่แบ่งกันนั้นได้ไปหมดทุกคนแล้ว มีคนอีกคนหนึ่งได้ ยืนขึ้นบอกว่าเอาอย่างไรก็เอากันเถอะ พวกทั้ง ๓๐ กว่าคนได้ชัก มีดชักปืน ต่อจากนั้นมาก็เลยแย่งกันจนล้มไปทับเอาเด็กเล็ก ๆ ที่อยู่ในบ้านนั้นร้องขึ้น พอได้รับส่วนแบ่งแล้ว เอาห่อผ้าขาวม้าคน ละสองห่อ พอมาตามทางก็ได้พบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ก็ได้จับกุมไว้ได้บ้างและหนีหลุดรอดไปได้บ้าง พอรุ่งเช้าวันที่ ๒๘ ตำรวจก็ได้มาจับกุมหัวหน้าคุ้มชุดกรวดราชบูรณะซึ่งพอล้อมมหามงกุฏ มาถึงบ้านแล้วก็เอามาสวมใส่แล้วถือพระแสงดาบออกมารำเล่น พร้อมกับลูกชายแถว ๆ ตลาดหัวรอ ตำรวจไล่จับข้าวของตกเรี่ยราด ตามถนน พวกชาวบ้านเก็บได้กันก็มากมาย บางคนถึงแก่ไปขายแล้ว ปลุกบ้านได้อย่างใหญ่โตก็มีบางคนแทบจะเป็นบ้าเป็นหลังไปเพราะ ความเสียดายของที่ได้มาแล้วไปฝากพี่น้องไว้ เขายักยกเอาไปจน เกือบหมด ที่มาเป็นของกลางนั้นนิดหน่อย...”

จากข้อมูลหลักฐานดังกล่าว ก็พอจำแนกให้เห็นเครื่องทอง ที่ชุดได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะได้เป็น ๔ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง คนร้ายชุดได้แบ่งสัน-ปันส่วนกันคนละ ๒.๕ กิโลกรัม จำนวน ๓๐ คน รวมเป็นทองคำหนักประมาณ ๗๕ กิโลกรัม ส่วนที่สอง เป็นเครื่องทองที่เป็นกองกลาง เนื่องจากเป็น วัตถุสิ่งของขนาดใหญ่ มิได้แบ่งกัน มีน้ำหนักประมาณไม่ต่ำกว่า ๑๐ กิโลกรัม

ชิ้นส่วนทับทรวง (ซ้าย) และชิ้นส่วนปั้นเท่ง (ขวา) เป็นเครื่องต้นของกษัตริย์ที่พบในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

A part of pendant (left) and a part of ornament (right), princely decorations from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

ส่วนที่สาม เป็นเครื่องทองส่วนที่กรมศิลปากรขุดหาได้ ภายหลัง คือเหลือเดนจากคนร้ายมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๒,๑๒๑ ชิ้น เฉพาะสิ่งของที่ทำได้ด้วยทอง นาก เงิน และ เพชรนิลจินดา มีน้ำหนัก รวม ๑๐,๙๑๙.๕ กรัม ส่วนสิ่งของที่จับยึดคืนได้จากคนร้ายนั้นรวม ทองหนัก ๑๙,๑๐๔.๕ กรัม มีราคาเฉพาะทองรูปพรรณและค่ากำเหน็จ อย่างราคาปานกลางประมาณ ๑,๑๙๕,๒๗๐ บาท ซึ่งดีเป็นมูลค่าไว้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ตามราคาท้องตลาดมิได้รวมค่าทางศิลปกรรมไว้ ด้วย ทั้งนี้รวมทั้งเศษทองคำที่ร่อนได้จากดินและทรายที่ขุดขึ้นมา จากกรูรวมเป็นทองหนัก ๖๐ บาท พลอยหัวแหวนและทับทิมหนัก ๑,๘๐๐ กรัม แก้วพลีชนิดต่าง ๆ หนัก ๑,๐๕๐ กรัม และลูกปัดเงิน กับทับทิมปนกันหนัก ๒๕๐ กรัม

ส่วนที่สี่ เป็นเครื่องทองส่วนที่ตกหล่น สูญหาย ถูกยกยอก ระหว่างที่พวกคนร้ายลำเลียงออกมาจากกรู และกระจัดกระจาย ไปซื้อขายถ่ายทอดไปสู่บุคคลต่าง ๆ ซึ่งจากการได้สืบถามจากบุคคล ที่รู้เรื่องดีอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทั้งหมด จากนักค้าของเก่าและนายเทพ สุจริตนี้ อดีตวัฒนธรรมจังหวัด และหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๑ ประมาณได้ว่ามีไม่ต่ำกว่า ๑๐ กิโลกรัม และเครื่องทองที่ตำรวจ จับยึดคืนมาได้จากคนร้ายนั้นไม่ถึง ๑ ใน ๑๐ ส่วนเท่านั้น

จึงสรุปได้ว่า เครื่องทองที่บรรจุอยู่ในกรูพระปรางค์วัด- ราชบูรณะเพียงแห่งเดียวเป็นทองคำหนักถึงกว่า ๑๐๐ กิโลกรัม กรุงศรีอยุธยา มีพระปรางค์ มีเจดีย์มีศาสนวัตถุสถานนานาชนิดมาก ลึกเท่าใด และมีคติความเชื่อถือในการสืบอายุพระพุทธศาสนา และการทำบุญอุทิศส่วนกุศลต่าง ๆ อย่างแรงกล้า ทองเงินที่คน สมัยก่อนได้ลงทุนทำไว้อย่อมจะมีมูลค่ามหาศาลสักปานใดลองคิดดู และนับเพียงแต่ พ.ศ. ๑๙๖๗ คือเมื่อ ๖ ศตวรรษมาแล้ว

ประเทศสยามนามประเทืองว่า **เมืองทอง** สมกันหรือไม่

ครุฑยุดนาคบนฐานสามขา สลักลายตุ่น และลายลวดเกลียว
Garuda holding Naga on tripod elaborately sculpted in gold.

เครื่องทองในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา ก่อสร้างขึ้นด้วยเงินที่ประชาชนบริจาคเข้าพระพิมพ์ซึ่งขุดได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จำนวน ๓,๔๖๑,๒๘๘.๒๒ บาท เพื่อเป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรักษาโบราณศิลปวัตถุที่ขุดพบจากวัดราชบูรณะ วัดมหาธาตุ และวัดอื่น ๆ ซึ่งได้พบใหม่เป็นจำนวนมากด้วยกันจนไม่มีที่จะเก็บและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๔

โดยเฉพาะเครื่องทองนั้นเป็นของที่พบจากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะมากที่สุด รองลงไปก็เป็นของที่ขุดพบจากกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ นอกนั้นก็ยังมีเครื่องทองที่พบจากวัดอื่น ๆ ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาบ้างเล็กน้อย เช่น วัดพระราม วัดประตูทรงธรรม วัดใหญ่ชัยมงคล วัดวิมาน ฯลฯ เป็นต้น

การจัดแสดงจึงได้จัดแยกเป็น ๒ ห้อง คือ ห้องหนึ่งเป็นห้อง “วัดราชบูรณะ” อีกห้องหนึ่งเป็นห้อง “วัดมหาธาตุ” ซึ่งรวมเอาเครื่องทองจากวัดอื่นผนวกเข้าไว้ด้วยเพื่อให้เหมาะสมกับห้อง โดยมีพระบรมสารีริกธาตุเป็นจุดเด่นหรือหัวใจของห้อง

เครื่องทองที่ขุดได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะมีมากส่วนหนึ่งยังฝากเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร อย่างไรก็ตามเครื่องทองทั้งหมดที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา อาจจะพอแยกให้เห็นลักษณะและประเภทได้ดังนี้

๑. เครื่องราชกกุธภัณฑ์ สิ่งของเครื่องใช้ประเพณี มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือเป็นเครื่องหมายความเป็นพระราชาธิบดี เป็นของใช้สำคัญสูงสุดตามขัตติยประเพณี ซึ่งได้รับอิทธิพลแบบอย่างมาจากอินเดียมีทั้งหมด ๕ สิ่ง คือ

- ก. พระมหาพิชัยมงกุฏ
- ข. พระแสงขรรค์ชัยศรี
- ค. ธารพระกร (สมัยโบราณมีฉัตรแทนธารพระกร)
- ง. วาลวิชนี (พัดกับแส้จามรี แต่เดิมเป็นพัดใบตาลอย่าง ที่เรียกว่า พชนีฝักมะขาม และมีอย่างเดียว)
- จ. ฉลองพระบาท

ในพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๒ มี ๗ สิ่ง คือ มีฉัตร และพระแสงดาบเพิ่มเข้ามา และที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธานปปีที่ปิกากล่าวว่าเครื่องราชกกุธภัณฑ์มี พระขรรค์ ฉัตร อุณหิส (มงกุฎหรือ กะบังหน้า) ฉลองพระบาท และวาลวิชนีแสดงว่าสมัยหลังมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้าง

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ที่พบจากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะที่สำคัญยิ่งคือ พระแสงขรรค์ชัยศรี ซึ่งตัวด้ามและตัวฝักงมสมบูรณ์ มีความยาว ๑๑๕ ซม. เฉพาะตัวฝักกว้าง ๕.๕ ซม. ทำด้วยเหล็กมีคมทั้ง ๒ ข้าง แต่ชำรุดถูกสนิมกินแหว่งไปมาก ตัวฝักทำด้วยทองประดับพลอยมณีสีต่าง ๆ ส่วนล่างสุดเป็นลายประจายามต่อไป จนถึงปลายสุดเป็นลวดลายดอกไม้ร้อยต่อกันไป สองข้างลายตรงกลางเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนต่อกันเป็นแถว ขอบบนและล่างของฝักเป็นลายกนก ด้ามพระขรรค์เป็นแก้วผลึกรูป ๘ เหลี่ยม มีทองคาคตามเหลี่ยม ปลายสุดของด้ามเป็นรูปหัวเมียด ด้ามบนหัวเมียดเป็นรูป ๖ เหลี่ยมประดับพลอยสวยงามมาก

เครื่องราชกกุธภัณฑ์อย่างอื่นเช่นพระมหาพิชัยมงกุฎถูกคนร้ายลักเอาไปได้ จึงไม่เหลือให้ดู เท่าที่ทราบมีมงกุฎหลายองค์ และมีแตกต่างกันหลายแบบหลายขนาด นำเสียดายที่สุดหายถูกทำลายไป เครื่องราชกกุธภัณฑ์ที่เหลืออยู่ เช่น ฉลองพระบาท วาลวิชนี ล้วนเป็นของทำจำลองขนาดเล็กไม่ใช่ของจริง แต่ก็ทำอย่างประณีตสวยงามมากเช่นกัน อย่างไรก็ตามก็ทำด้วยเส้นทองขนาดเล็กมากเท่า ขนสัตว์จริง ๆ รวมเป็นกำใหญ่ได้ นอกจากนี้ก็มีเครื่องสูงของ กษัตริย์ เช่น พัดโบก บังสุรย์ แม้ทำขนาดจำลองก็ทำอย่างประณีต วิจิตรบรรจง

๒. เครื่องดิน เครื่องทรง หรือเครื่องฉลองพระองค์ ของกษัตริย์ที่บรรจุรวมไว้ในกรุมีมาก เช่น ผ้าถุง เสื้อผ้าห่ม ล้วนเป็นของชั้นเยี่ยมในยุคหนึ่ง ต่างผุเปื่อยไปหมด พอเอามือไปจับก็กรอบเป็นเศษผง คงเหลือแต่เฉพาะวัตถุที่ทำด้วยทองซึ่งคงทนถาวร ที่สำคัญและสวยงามมาก คือ

แผ่นทองคำลเป็นรูปช้าง และรูปม้า

Elephants and horses cut out of gold plaques.

กรองคอ ทำเป็นแผ่นทองแผ่ใหญ่ขนาดเต็มอก แผ่นทองนั้นทำแยกกันเป็นชั้น ๆ ต่อกันได้ ด้านหน้าส่วนล่างสุดทำเป็นแผ่นทองใหญ่ปลายแหลม ก่อรังแตนเป็นลายดอกจันทน์ใหญ่ฝังพลอยมณีสีต่าง ๆ งามเป็นพิเศษ ส่วนแผ่นทองท่อนอื่น ๆ โดยรอบก็ทำลวดลายและฝังอัญมณีมีค่าเช่นกัน

สังวาลและทับทรวง มีหลายแบบหลายขนาดบางส่วนก็คล้ายเป็นเข็มขัด หรือปั้นเหน่งรวมอยู่ด้วยแต่ชำรุดหักหายเป็นบันเป็นท่อน ทำลวดลายฝังพลอยละเอียดลอมมาก ตรงกลางมักฝังอัญมณีเม็ดใหญ่เท่าหัวแม่มือ ตามลายกรวยเชิงและปลายยอดล่างที่ก็มีไข่มุกเม็ดเล็ก ๆ ร้อยติดไว้ ลวดลายขัดกลางอย่างก็ดูไม่ใช่ของไทย คล้ายของพวกอาหรับ

สร้อย มีทั้งสร้อยข้อมือ และสร้อยคอ ทำเป็นทองเส้นแบน ๆ ก็มี ทำเป็นสร้อยห้อยจั่นเลี่ยมประดับอย่างพิสดารก็มี ทำเป็นสายสร้อยประดับพลอยสีก็มี นอกจากนี้ยังมีจำพวกลูกประคำ พระพรวน ทั้งชนิดแบบเกลี้ยงและมีลวดลาย และจี้ประดับห้อยหน้าอกล้วนฝีมือเป็นเลิศทั้งสิ้น

พาทูร์ดและทองพระกร พาทูร์ดมีขนาดใหญ่กว่าทองพระกรเล็กน้อย มีลักษณะคล้ายกันแต่พาทูร์ดมักทำส่วนล่างไว้เข้ารูปส่วนบนปลายแหลม ทองพระกรขอบเสมอทั้งบนและล่าง วิธีทำคนโบราณใช้วิธีตีทองให้เป็นแผ่นแล้วม้วนเป็นปลอกกลมเท่าลำแขนพอดี แล้วก่อลายเป็นรูปต่าง ๆ ฝังพลอยและแก้วสีต่าง ๆ อย่างงดงามเทคนิคกรรมวิธีในการขึ้นรูป การต่อการเชื่อมด้วยน้ำประสานทอง การประดิษฐ์แบบอย่างหรือการออกแบบรูปทรง และการสลักตุ่นลวดลายหรือการออกแบบลายเหล่านี้ นับว่าเป็นกระบวนการช่างที่มีฝีมือเชี่ยวชาญอย่างมาก

กำไล มีกำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า เท้าที่พบมีหลายแบบและมีเป็นจำนวนมาก มีทั้งชนิดทองเกลี้ยงและชนิดทองสลักลายวิจิตร กำไลลงชนิดก็ทำแบบข้างในกลวง ซึ่งมักจะเป็นขนาดใหญ่ ลงชนิดเป็นกำไลตัน มักจะเป็นขนาดเล็ก เพราะใช้ทองมาก

อามรงค์ แหวนมีนับเป็นร้อยวง เนื่องจากแหวนเป็นเครื่องประดับที่นิยมใช้กันมาก ทาง่ายใช้สะดวกทั้งหญิงชายไพร่และผู้ดี มีหลายขนาด บางวงใหญ่มากอาจใช้สวมนิ้วเท้าก็เป็นได้ แหวนมีมากแบบที่สำคัญน่าศึกษาคือ แหวนหัวฝังพลอย แหวนหัวเป็นลายแกะสลัก ลางวงหัวเป็นรูปสิงห์ รูปวัวให้ลูกกินนม รูปดอกไม้ ฯลฯ ลางวงก็ใช้มานานจนลึกลับ

เครื่องประดับศีรษะ ที่เหลืออยู่นับว่าสำคัญมี ๒ ชั้น คือเครื่องประดับศีรษะชาย หรือ อาจจะเรียกจุลมงกุฎ ใช้สวมครอบมุ่นมวยผมที่อยู่ตรงกลางพระเศียรแบบยุคโบราณนิยมกัน เป็นมงกุฎทองคำสลักลวดลายประดับพลอยมณีสีต่าง ๆ อีกชั้นหนึ่งเป็นเครื่องประดับศีรษะสตรี ใช้ลวดทองคำเส้นเล็ก ๆ ถักสานเป็นเครื่องประดับคล้ายหมวก และมีลวดลายเป็นดอกไม้ทั้งด้านข้างและด้านบน ด้านหลังทำยาวไว้เข้ารูปมวยผมตรงท้ายทอย ฝีมือสานขัดประณีตบรรจงมาก ใช้สวมเป็นเครื่องประดับศีรษะและป้องกันเส้นพระเกศาสยาย

๓. เครื่องราชูปโภค ในที่นี้จะเน้นเฉพาะจำพวกภาชนะเครื่องใช้สอยทั่วไปเนื่องจากมีมากสิ่งของเครื่องใช้ที่สำคัญได้แก่ชุดเครื่องแป้ง อาทิ ตลับ ผอบ กระปุก ถาด พาน หีบ เป็นต้น ซึ่งมีหลายขนาดแต่โดยมากเป็นขนาดย่อม เพราะคนโบราณใช้ใส่แป้ง น้ำหอม สีผึ้ง เครื่องสำอาง สมนไพรบำรุงผิว ฯลฯ ภาชนะขึ้นที่งามแปลกตาที่สุด คือ ภาชนะรูปหงส์ (ฝ่าหายไป) เข้าใจว่าคงจะใช้ใส่น้ำอบน้ำหอมหรือแป้ง ที่ปากหงส์มีรูสำหรับให้น้ำไหลออกได้ ภาชนะที่น่าสนใจอีกชุดหนึ่ง คือ ชุดเขียนหมาก มีภาชนะแบบต่าง ๆ เช่น ล่วมหมาก พานหมากสำหรับใส่หมาก ปูน พลุ ยาเส้น (ยาจัดยาจุน) สีผึ้ง สีเสียด พิมเสน ยาตม ล้วนแต่สวย ๆ งาม ๆ เนื่องจากผู้หญิงสมัยโบราณกินหมากกันเป็นประจำ ผู้ชายบางคนก็กินด้วย ภาชนะขึ้นงามในกลุ่มนี้ได้แก่ ถาดทรงรูปยารวิศคล้ายใบพลู สุพรรณศรี (กระโถน) มีฝาและตลับแบบต่าง ๆ เป็นต้น

ศิลปวัตถุที่น่าสนใจยังมีอีกหลายอย่าง ที่ควรกล่าวถึงคือ

พาทูร์ด (ซ้าย) และทองพระกร (ขวา) ทำด้วยทองคำประดับพลอยสี ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Gold armlets with colourful gems studded on the petals of floral designs; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

แมลงทับทองคำ ตรงคอกับตัวทำเป็นฝาปิดเปิดได้ และมีสายสร้อยทองผูกโยงไว้ไม่ให้หลุดหายไปจากกัน เชื่อกันว่าจะใช้เป็น ที่บรรจุจำพวกยาตม เช่น ยานัตถุ พิมเสน

ทองคำเสา หรือทองคำทำเป็นรูปลักษณะคล้ายเรือ มีเส้นลวดร้อยติดกันเป็นพวง ใช้เป็นมาตราแลกเปลี่ยนซื้อขาย มีขนาดต่าง ๆ ตามค่าที่กำหนดไว้ ถ้าทำด้วยเงินก็เรียกว่า เงินตะเกา หรือเงินสำเภา

หมากทองคำ ทำเป็นรูปลูกหมากคล้ายของจริงรวมเป็นพวงอย่างจันทมก เชื่อกันว่าคงใช้ในพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร หรือพระราชพิธีต่าง ๆ ที่สำคัญ หรือสุวรรณภิงคาร ทำเป็นรูปน้ำเต้า มีพวย มีกลีบใบไม้ยวรีโอบอยู่สองข้าง บนกลีบนั้น ข้างหนึ่งทำเป็นลายรูปเทวดา ข้างหนึ่งเป็นลายรูปนาคสามเศียรพร้อมพันธุ์พฤกษายอดฝาปิดทำเป็นรูปพรหมจตุรพักตร์

ช้างทรงเครื่อง ทำเป็นภาชนะใช้สอย ถอดได้ แต่ทำเป็นรูปช้างหมอบทรงเครื่องผูกเครื่องมัน มีสัปคับช้างสลักลวดลายและฝังพลอยมณีสลัปล้อย่างวิจิตร รูปทรงและท่าทางของช้างทำอย่างมีชีวิตจิตใจ กำลังยกวงขึ้นชูพวงอุบะหรือช่อดอกไม้ ซึ่งออกเป็นลายพุ่มพวงไทพวลีว

๕. พระพุทธรูปและเทวรูป พระพุทธรูปทองคำแบบต่าง ๆ นับเป็นศิลปะวัตถุกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในบรรดาสิ่งของที่พบในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ และวัดราชบูรณะ ซึ่งอาจจำแนกคร่าว ๆ ได้ ๕ แบบ ดังนี้

- ก. พระแผ่นทอง แบบใช้วิธีตีหรือขุดเป็นเส้นให้เกิดเป็นรูปลายเส้น หรือรูปพระพุทธรูปขึ้น
- ข. พระแผ่นทองคูนหนุนทั้งหมด คือทำเป็นองค์พระเดี่ยว ๆ แต่ทำเป็นรูปคูนหนุนทั้งองค์
- ค. พระแผ่นทองลายผสม คือ ตรงกลางจะทำเป็นรูปคูนหนุนส่วนอื่น ๆ จำพวกปรกโพธิ์ ชุ่มเรือนแก้วทำเป็นเพียงลายเส้นให้เห็นประกอบ
- ง. พระพุทธรูปนูนสูง คล้ายกับที่เรียกว่า บั้ม ใช้ทองคำแผ่นหนาทำเป็นรูปนูนเกือบเป็นพระครึ่งซีก มักเป็นพระองค์สำคัญมีขนาดใหญ่ เช่น พระพุทธรูปแบบอุทองรุ่น ๒ หรืออุชยาตอนต้น
- จ. พระพุทธรูปลอยตัว พระพุทธรูปกลุ่มนี้มีพระศกทหน้าอิทธิพลแบบอุทองอยู่ ล่างองค์ประทับยืนคล้ายแบบทวารวดี ในกลุ่มนี้มีพระลังกาปางสมาธิองค์เล็กอยู่ด้วย

อาจกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปและพระพิมพ์ทองคำ (ความจริงมีพระแผ่นเงินอยู่ ๒ คู่ด้วย) ปรางค์อิทธิพลลพบุรี (เขมร) อุทองอยู่มาก และล่างองค์ก็แสดงว่ามีอิทธิพลสุโขทัยเข้ามาแล้ว ส่วนเทวรูปพบ ๒ องค์ คล้ายเป็นพระเสื้อเมืองทรงเมืองถือพระขรรค์ทรงเครื่องนุ่งผ้าแบบเขมร แต่เป็นฝีมือช่างไทยมีขนาดเล็ก

๕. เครื่องราชบรรณาการ เครื่องทองที่พบจากกรุวัดมหาธาตุและวัดราชบูรณะคงจะต้องมีเครื่องราชบรรณาการหรือของขวัญผสมอยู่ด้วย แต่เป็นการยากที่จะแยกออกให้เห็นชัด เพราะโดยมากก็เป็นสิ่งของเครื่องใช้ธรรมดาทั่วไป ที่พอจะเด่นชัดอาจจะมีต้นไม้ทองมีจำนวน ๕ ต้น ตลับสิงโตเงิน เหยี่ยงทองอาหรับ และอื่น ๆ ที่ไม่เป็นของไทย

๖. เครื่องอุทิศ เป็นธรรมเนียมของคนไทยเวลาคนตาย นอกจากจะสร้างท้าวตฤสิ่งของต่าง ๆ อุทิศทำบุญแผ่ส่วนกุศลไปแล้ว สมบัติของมีค่าหรือสิ่งของที่ผู้ตายรักและหวังก็จะฝังหรือเผาไหม้ไปให้ด้วย กรมทาสสมบัติในพระปรางค์วัดราชบูรณะนั้น จึงเชื่อกันว่าส่วนใหญ่คงเป็นสมบัติของเจ้าอ้ายพระยา เจ้ายี่พระยา และเป็นสมบัติของเจ้าสามพระยาเองซึ่งเป็นผู้สร้างพระปรางค์ด้วยจำนวนไม่น้อย เครื่องทองที่บรรจุลงในกรุนี้ส่วนหนึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษจึงเป็นของเก่าก่อน และส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่ทำขึ้นในสมัยนั่นเองและที่ทำการเฉพาะกิจก็มีมาก ตลอดจนสมบัติของข้าราชการบริวาร พระญาติวงศ์ และราษฎรที่ตามเสด็จร่วมทำบุญด้วยก็คงมาก

ได้พบศิลปะวัตถุทำจำลองขนาดเล็กจำนวนมาก เช่น เครื่องเขียนหมาก ร่องเท้า กระบวย เฉดีย์ ฯลฯ ที่สำคัญได้แก่

ชิ้นส่วนประดับพระปรางค์จำลองทองคำ ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ Antefix decoration in gold for miniature prang: from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

แผ่นทองแกะสลักเป็นรูปสัตว์หิมพานต์ เช่น หงส์ หัสติลิงค์ คช-
 ปักษี ฯลฯ ที่พบมากคือทำเป็นรูป ปลา เต่า ม้า ช้าง เทวดา (เทพนม
 กัม) ดอกจันทน์ ใบโพธิ์ ต้นโพธิ์ (ปรุลาย) ฯลฯ โดยเฉพาะรูปเต่า
 และปลาพบทั่วไปเกือบทุกกรุ คงจะหมายถึงให้มีอายุยืนและเป็น
 สิริมงคล

ที่นับว่ามีความสำคัญน่าสนใจที่สุดคือ พระปรางค์จำลอง
 ทองคำ ซึ่งมีขนาดใหญ่คงสูงประมาณ ๑ เมตรเศษ ถ้าสมบูรณเต็มองค์
 แกะสลักลวดลายอย่างวิจิตรพิสดารขึ้นรูปได้เหมือนพระปรางค์
 จริงๆ เข้าใจว่าอาจทำจำลองพระปรางค์องค์จริงของวัดราชบูรณะ
 นั้นเองก็ได้ รูปทรงและลวดลายแสดงอิทธิพลศิลปะเขมรอยู่เป็น
 อันมาก เนื่องจากสร้างตามแบบอย่างขอมหรือเขมร แต่ก็มีกร
 เปลี่ยนแปลงอ่อนไหวเป็นแบบไทยมากขึ้น

ยังมีเจดีย์จำลองทองคำขนาดเชิงองค์หนึ่งพบในกรุ ๓
 พระปรางค์วัดราชบูรณะ ภายในบรรจุพระพุทธรูปทองคำ พระเจดีย์
 แก้วผลึก และลานทองจารึกอักษรขอมของศรีจันทรมานุชั้ววรรธ-
 โทธาธิบดี เป็นผู้สร้างอุทิศส่วนกุศลให้ นับเป็นเจดีย์ทรงเครื่อง
 แบบลังกาทั้งดงามหาดูได้ยาก รอบองค์ระฆังมีลวดลายและทำกระ-
 เปาะฝังอัญมณีขนาดต่าง ๆ

๗. จารึก จารึกมีเป็นจำนวนไม่น้อยหากแต่ชำรุดและ
 ถูกคนร้ายลักไปเสียบ้าง จารึกมีทั้งเป็นแผ่นลานตีบุก ลานเงิน ลาน-
 ทอง และด้านหลังพระพิมพ์ โดยเฉพาะที่จารึกด้วยอักษรและภาษา
 จีนได้พบจำนวนมาก แสดงว่าสมัยนั้นมีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ใน
 กรุงศรีอยุธยาจำนวนมาก ประกอบอาชีพตั้งร้านขายของสรรพเครื่อง
 สำเนา และมีฐานะดี ทั้งมีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้ร่วม
 สร้างพระพิมพ์ สร้างเครื่องทองอุทิศถวายฝังไว้

เจดีย์จำลองทองคำ ทำเป็นเจดีย์ทรงลังกา รอบองค์ระฆังทำเป็นลายช่องกระจก
 และลายประจายามประดับอัญมณีขนาดและสีต่าง ๆ ภายในบรรจุ
 พระพุทธรูปทองคำ เจดีย์แก้วผลึกและจารึกลานทอง ได้จากกรุพระปรางค์
 วัดราชบูรณะ

*Miniature chedi in gold beautifully decorated with gems in all colours.
 The dome-shaped chedi contained a glass chedi, gold Buddha image
 and an inscription on sheetgold, when found in the crypt of the main
 prang at Wat Ratchaburana.*

มีจารึกที่สำคัญควรนำมากล่าวไว้ในที่นี้ล้วนเป็นจารึกบนแผ่นทองคำแบบต่าง ๆ จำนวน ๔ รายการ คือ

๑.) จารึกลานทองคำขอม ภาษาไทย จำนวน ๓ แผ่น ซึ่งพบในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ ซึ่งเดิมอาจารย์นำ ทองคำวรรณอ่านไว้แต่ยังไม่หมด ตีพิมพ์ไว้ในหนังสือจิตรกรรมและศิลปวัตถุ ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ต่อมาศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้นำไปเขียนไว้ในหนังสือ *Ars Asiaticus* ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และในหนังสือวารสารสยามสมาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ครั้นเมื่อผู้เขียนได้สำรวจตรวจทะเบียนบัญชีพบ จึงได้ติดต่อขอให้คุณก่องแก้ว วีระประจักษ์ ไปอ่านเพิ่มเติมใหม่จนหมด และได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ในหนังสือวารสารศิลปากร ฉบับเดือนกันยายน ๒๕๒๘

๒.) จารึกลานทอง วัดวิมาน ตำบลพระนอน อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน ๒ แผ่น ทางวัดได้มาติดต่อผ่านหน่วยศิลปากรที่ ๑ ให้กรมศิลปากรอ่านให้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยคุณประสาร บุญประคอง และคุณเทิม มีเต็ม เป็นผู้อ่าน และ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร เป็นผู้แปล ได้ความว่าจารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา (อักษรไทยเหนือ) เป็นภาษาบาลีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นจารึกพระธรรมบท ที่เรียกว่า พุทธอุทาน และปฏิจจสมุปปาท แต่ยังไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ ทั้งคำอ่านแปลและตัวลานทองเก็บชุกไว้ในคลัง เมื่อผู้เขียนไปค้นพบจึงได้ส่งสำเนาไปให้หอสมุดแห่งชาติทราบเพื่อไปตรวจสอบและอ่านชำระใหม่ ซึ่งปัจจุบันได้ตีพิมพ์รวมไว้แล้วในหนังสือ จารึกในประเทศไทย เล่ม ๕ พ.ศ. ๒๕๒๙

๓.) จารึกเหรียญทองอาหรับ จำนวน ๒ เหรียญ มีอักษรทั้ง ๒ หน้า เคยอ่านแปลไว้แล้ว ผู้เขียนได้ขอให้คุณหะสัน หมัดหมาน แห่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี อ่านให้ใหม่ได้ความดังนี้

ลูกหมากทองคำ และตลับกลมทองคำ ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
Round covered box and a bunch of areca-nuts in gold; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

ทั้ง ๒ เทรียญต์อันที่ ๑-๓ อ่านเหมือนกัน (แต่ด้านที่ ๓ เป็น การเขียนแบบลวดลายแต่อ่านเหมือนกัน)

(๑.) สุลฏอน อัล-อาดิล = สุล-ท่านผู้ทรงธรรม

al-Sultan al-adil

السلطان العادل

(๒.) ซัยนุล อาบิตีน มะลิก = กษัตริย์ซัยนุล อาบิตีน

Zainul Albideen Malik

(کتیمیر)
زين العابدين ملك

(๓.) ตอนสุดท้ายของเทรียญม์อักษรต่อไปอีกนิดอ่านได้ ไม่ค่อยชัด เข้าใจว่าเป็นคำ “กัซมีระ” หรือ แคชมีร์ และ L. M. Bruyn ชาวเนเธอร์แลนด์ผู้สนใจวิชาโบราณคดีอ่านภาษาอาหรับ ได้ มาขอศึกษาคัดลอกจารึก เขาเกิดแยงยอร์ช เซเดส์คือ มีความ เห็นว่าเทรียญท์นี้อาจเป็นของกษัตริย์แห่ง Samudra อินโด- นีเซียก็ได้ เพราะชื่อเหมือนกันจึงไม่จำเป็นจะต้องมาจากแคชมีร์ ประเทศอินเดีย ชุมชนชาวมลายูในอยุธยามีมาก อาจร่วมโดยเสด็จ พระราชกุศลด้วยเช่นเดียวกับชาวจีน เขาเขียนเป็นบทความแสดง หลักฐานและเหตุผลไว้มากน่าสนใจ

(๔.) แผ่นทองจารึกอักษรจีน รูปกลมขนาดเล็ก มีอักษร อยู่ ๔ คำ ได้ขอให้คุณหวัง จี๋หมิน แห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่งช่วยอ่าน ให้เป็นภาษาจีนกลาง มีรายละเอียดดังนี้

แผ่นทองคำรูปสัตว์ในเทพนิยาย

Gold plate cut in form of mythical animals, from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

จูลมงกุฏ

Crown, from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

壽

山

亭

比

๑. คำภาษาจีน

壽

Shou

山

Shan

比

bi

亭

Ting

๒. ออกเสียงเป็นภาษาจีนกลาง

壽

๓. หมายถึง อายุยืน

山

หมายถึง กูเขา

比

หมายถึง จำลอง (หรือ เปรียบเทียบ)

亭

หมายถึง เก๋ง หรือ ศาลา

๔. 壽 山 比 亭 แปลว่า

(๑) เก๋งจำลองกูเขาอายุยืน

(๒) ศาลาจจำลองกูเขาอายุยืน

(๓) วัดจำลองกูเขาอายุยืน

๕. คำ “比” ในภาษาจีนมีความหมายหลายอย่าง

(๑) จำลอง

(๒) เปรียบเทียบ

(๓) ชื่อเฉพาะ

๖. 壽 山 比 亭 ถึง

หวังจี๋หมิน ผู้อ่าน

๘. พระบรมสารีริกธาตุ

ความเชื่อเรื่องพระธาตุหรือพระบรมธาตุ และคตินิยมการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์เริ่มเจริญรุ่งเรืองในสมัยสุโขทัย โดยอิทธิพลจากพระสงฆ์ชาวลังกา และเจริญสืบมาถึงสมัยอยุธยาตอนต้น ศาสนสถานที่เป็นของคู่มั่นคู่มืองที่พระราชาทรงสร้างจึงต้องบรรจุพระบรมธาตุ ซึ่งเรียกกันว่าพระธาตุเจดีย์ถือเป็นศักดิ์ศรีและเกียรติยศของบ้านเมืองและของผู้สร้างด้วย กรุงศรีอยุธยานิยมสร้างพระธาตุเจดีย์มาก วัดสำคัญพบเกือบทุกวัด แม้แต่วัดราชบูรณะ วัดพระราม และวัดอื่นๆ ก็พบ ในวัดเดียวกันอาจพบผอบบรรจุพระธาตุตั้งหลายองค์ ถ้าพบตามปรางค์ทิศ เจดีย์ทิศเราก็เชื่อว่าเป็นธาตุของพระสาวก

พระธาตุที่บรรจุไว้ในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ ถือกันว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุ สันฐานเป็นคล้ายเกล็ดพิมเสนสีขาวยาวเป็นรูปร่าง ขนาดเท่า ๑ ใน ๓ ของเมล็ดข้าวสาร ก่อนจะถึงตลับทองคำบรรจุน้ำมันจันทน์อันเป็นที่เก็บรักษาองค์พระบรมสารีริกธาตุนั้นสร้างพระสถูปเจดีย์ครอบป้องกันซ้อนไว้รวม ๗ ชั้น และทำด้วยวัตถุชนิดต่างกัน เช่น ชิน เงิน นาก ไม้สีดา ไม้สีแดง แก้ว ทองคำ อันแสดงให้เห็นว่าคนสมัยก่อนมีความศรัทธาอุทสาหะแก่ไหน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุพร้อมเครื่องสักการบูชา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา เมื่อค่ำวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๙ ก่อนที่จะเสด็จไปเยือนประเทศพม่า

เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา คือประวัติศาสตร์อารยธรรมของคนไทย เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมชิ้นเอกของชาติไทย เราไม่เคยพบทรัพย์สมบัติมากมายยิ่งใหญ่อย่างนี้มาก่อน ทองโดยตัวของมันเองก็มีค่าสูงอยู่แล้ว เมื่อถูกนำมาประดิษฐ์กรรมเป็นงานศิลปะที่มีฝีมือล้ำเลิศ ย่อมทวีมีค่าสูงยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อพิจารณาอายุความเก่าแก่รวมเข้าไปด้วย ก็อาจกล่าวได้ว่าเครื่องทองชุดนี้เป็นสมบัติอันหาค่ามิได้ ไม่สามารถเอาเงินตรามาตีค่าเป็นราคาของได้ เพราะมันหาอีกไม่ได้แล้ว.

ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมจำลอง ทองคำนวลประดับอัญมณี ได้จาก
กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

*Ornate antefix decoration of a miniature edifice in gold and gems;
from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.*

บรรณานุกรม

๑. กฤษณ์ อินทโกศัย. "เปิดกรุวัดมหาธาตุ" ศิลปากร. ปีที่ ๑ เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๕๐๐.
๒. จดหมายเหตุแห่งชาติ, กongs.ศ. ๐๗๐๑.๔๘/๒๘, ๓๐, ๓๑
๓. จดหมายเหตุแห่งชาติ, กongs.ศ. ๐๗๐๑.๒๖.๑.๒/๑๐, ๑๓
๔. ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. **สำเนาอักษรวิสุสัยมาน**. เอกสารทางวิชาการ หมายเลข ๒/๐๑๘ มุขนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗. (เอกสารอัดสำเนา)
๕. นันทนา ตันติเวสส แพล. **๔๗๐ ปีแห่งมิตรสัมพันธ์ระหว่างไทยและโปรตุเกส**. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๒๘.
๖. นิโกลัส แชรแวงส (สันต์ ท. โกมลบุตร แพล). **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม**. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๐๖.
๗. **ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ (พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๐๔)**. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๑๑.
๘. ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล. **ระบบเศรษฐกิจอยุธยา** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๒๔.
๙. นิพัฒน์ คิรินุต. "สมบัติพระเจ้าอู่ทอง" ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๖ ฉบับเดือนเมษายน, ๒๕๒๘.
๑๐. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕** พระนคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.
๑๑. มร. เดอะ ลาลูแบร์ (สันต์ ท.โกมลบุตร แพล). **ราชอาณาจักรสยาม**. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๑๐.
๑๒. วัฒนธรรม, กongs. **เครื่องเงิน เครื่องทอง**. พระนคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๔.
๑๓. เสนอ นิลเดช. "เครื่องทองของไทย" **เมืองโบราณ** ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔ เดือนตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๒๙.
๑๔. ศิลปากร, กรม. **จิตรกรรมและศิลปวัตถุในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**: โรงพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, ๒๕๐๑.
๑๕. **หนังสือพิมพ์มติชน** ฉบับวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๓๐, หน้า ๕.
๑๖. Coedès, George. "Découvertes Récentes a Ayudhyā", *Ancienne Capitale Du Siam* *Ars Asia-tiques* Tome VIII, 1961.
๑๗. Coedès, George. "Documents Epigraphiques Provenant de Tenasserim" *JSS* Vol. 11, November 1965.

ชิ้นส่วนเครื่องประดับทองคำ จุลลายนประดับอัญมณี ได้จาก
กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

*Exquisite ornaments in gold and gems; from the crypt of the main
prang at Wat Ratchaburana.*

Gold Treasures of Ayutthaya in the Chao Sam Phraya National Museum

Gold Treasures of the Ayutthaya Period

In 1957 the archaeologists of the Fine Arts Department conducted an excavation at the crypt of the main prang of Wat Ratchaburana in Ayutthaya. The rich find, one of the most significant in the history of Thai archaeology, led to the discovery of some two thousand objects reflecting religious and aristocratic life in the early Ayutthaya period. Among the thousands of objects the most important pieces are the articles of royal regalia such as crowns and swords, and the princely ornaments of various types of neck and chest decorations, necklaces, armlets, bracelets and rings. Also important are the religious objects including gold plaques depicting the Buddha, a large number of fine Buddha images in the round and the votive tablets.

พระพิมพ์ทองคำปางลีลา ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Gold plaque depicting walking Buddha; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

It is believed that many of these artifacts belonged to the two elder of King Intharacha's three sons, who both returned to Ayutthaya to seize the throne when they heard of their father's death. Meeting near the palace, they fought a duel on elephant back and both were killed. The youngest son, who was not involved in the fight, then automatically ascended the throne as Phra Borom Rachathirat.

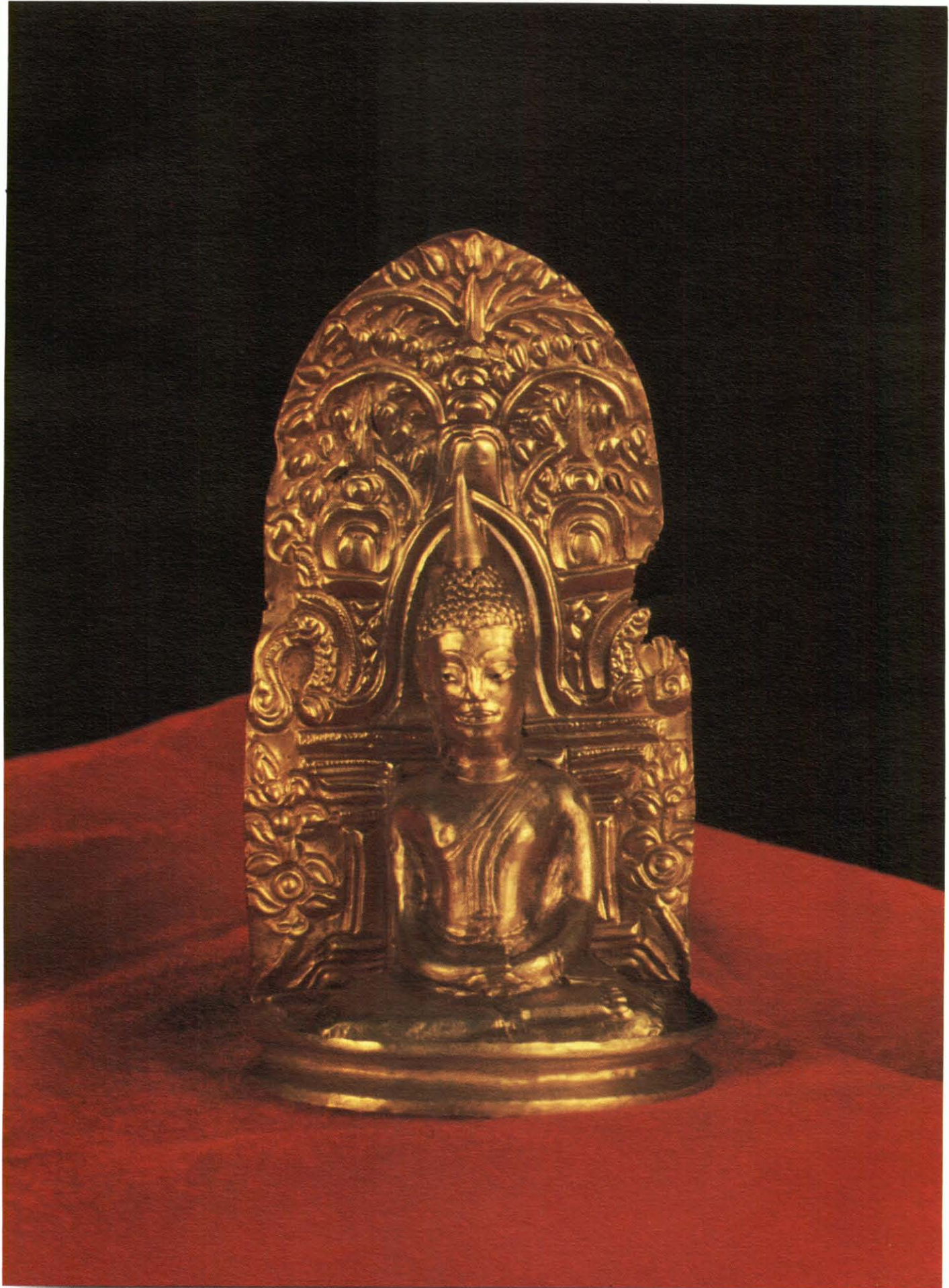
To make merit for his dead brothers, the new king built two chedis on the spot where they died, and the main prang in Wat Ratchaburana to enshrine their belongings and votive objects.

The treasure of Wat Ratchaburana survived the destruction of Ayutthaya by the Burmese in 1767 and remained hidden in the crypt until their discovery. Today most of them are displayed in a special room at the Chao Sam Phraya National Museum in the ancient capital.

Ayutthaya, a river island city-state founded in 1350 by King U Thong, later crowned King Ramathibodi I, remained the Thai capital for 417 years until its fall. During the long period Thai kings were influenced by the practice of divine kingship. Thus, Ayutthaya kings, upon coronation were invested with the trappings and ceremony of Brahmanic rituals and retitled with the names of Hindu gods. Complex Brahmin ceremonies endowed Ayutthaya kings with a divine aura. The royal palace was magnificent to represent the celestial abode of Hindu deities.

Ayutthaya rapidly grew in strength, and at its zenith maintained control over the central and lower Chao Phraya river basin, parts of Burma and much of the Malay peninsula. For both economic and military reasons a kingdom's strength was then judged by its manpower.

The economy of the Ayutthaya period was based primarily on rice monoculture; the commerce on teak, salt, spices, hides and other basic commodities. As Ayutthaya grew, it became increasingly dependent on village produce, and the merchant class began to flourish. Additionally, external trade was conducted under royal authority or under license, the Crown again levying taxes. In this fashion, the kings established widespread levy system to finance the royal court, wars and public works such as building monasteries, fortresses and canals. Subjects paid taxes in food, cash, precious metals or corvée labour.

Through such central controls, trade flourished both in the kingdom and abroad. As the economy prospered, new classes of craftsmen such as swordmakers, goldsmiths and jewellers emerged. Trade and commercial specification developed simultaneously to serve the new economy.

According to the foreign records of the 17th century, the island capital was an awesome walled city some 10 Kms in circumference, containing hundreds of glittering, gilded temples, towering spires and golden Buddha images.

On the more than 50 Kms of waterways glided ornately carved royal barges, Arab dhows, Chinese junks, ocean-going schooners, European barques and lesser rivercrafts transporting goods to and from all corners of the kingdom. The city's 40 Kms of roads were alive with merchants, artisans, sedate ecclesiastics, noblemen, soldiers, cavalry and caparisoned war elephants adorned with jewelled harnesses. Because of a flourishing maritime trade, many foreign items of great value made their way into Ayutthaya from Persian rugs and lamps to exquisite Chinese and Japanese works of art.

In the 18th century the kingdom was at its lowest ebb, and the Burmese invaders arrived at the capital in 1767. After a fifteen-month siege Ayutthaya was irreparably destroyed by the enemy. Monasteries and palaces were emptied of priceless treasures. Most written histories of the Thai people were reduced to ashes in an orgy of vandalism, and a once resplendent city of one million was left with some ten thousand inhabitants.

Since the fall of Ayutthaya in the late 18th century many people went to the ancient capital to dig the legendary treasures out of the deteriorated monuments. This illegal practice continued on until the time of King Mongkut, who issued a decree in 1854 that the people living near the ancient monuments should take care of them in whatever size and state they were and how important they had been in the past.

Later in 1930's when collecting Buddhist amulets was very fashionable, illegal diggings at the monuments in ruins became prevalent again, especially in Ayutthaya. To stop this revitalized vandalism, the then Prime Minister Phibulsonggram established the Committee of Restoration of Ayutthaya in July, 1956.

Consequently, the Fine Arts Department launched the restoration of Wat Mahathat in Ayutthaya as its first monument to conserve, which had originally been constructed in 1374 during the reign of King Phangua. In the following month of August the archaeologists from the Department discovered some 20 gold objects under the base of the chedi, a super-structure built on the large main prang. Besides the gold objects, votive tablets made of clay, gold plaques depicting Buddha images were also unearthed. Among all the discoveries, the most important was the gold plaque depicting the U Thong style Buddha, 48 cms tall.

พระพุทธรูปทองคำปางสมาธิ ประกอบแผ่นหลัง เป็นซุ้มเรือนแก้ว และซุ้มโพธิ์
ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Gold Buddha seated in meditation in niche under the Bodhi tree;
from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

From the miniature prangs at the cardinal points built on the base of the main prang, they found a reliquary of the Buddha's relics, along with gold votive tablets, gold rings and bronze Buddha images.

The news of the discovery at Wat Mahathat soon came to be known to the public, and treasure hunters ventured to conduct illegal diggings at almost every ancient structures in Ayutthaya. The Fine Arts Department alone was not able to look after the large scale looting.

The second monument to be renovated by the Department was the prang at Wat Phra Ram, which had originally been erected in 1369 by King Ramesuan at the cremation site of his father King U Thong, the founder of Ayutthaya. During the primary excavation conducted in 1958, the archaeologists found two plaques depicting the Buddha, six silver Buddha images and many votive tablets of the U Thong period, along with gold and silver beads.

The next ancient structure excavated officially was the prangs at Wat Chai Wattanaram, originally constructed by King Prasat Thong in 1630. Though the ancient structures had already been disturbed by the treasure hunters, many precious objects were unearthed in the crypt of the main prang.

As mentioned earlier, the rich find from Wat Ratchaburana is one of the most significant in the history of Thai archaeology. It is said that in 1957 when looters staged illegal diggings for the first time at the main prang of the wat, they did not get down to the main crypt. When it became known to the concerned officials, the Fine Arts Department planned to excavate it immediately, but was delayed for some unavoidable causes. In the meantime, the looters went back to the main prang, this time digging down to the upper chamber of the crypt. In there they found a large number of treasures, most of which were immediately handed over to the dealers and collectors. It is impossible to tell exactly how many treasures were found at the time. Only a few pieces including the crown and sword were caught by the police and sent to the Department. However, according to the report made by the police, it can be summarized roughly that the precious objects stolen at that time included small gold objects weighing 75 Kgs, which were divided into 30 portions among the looters ; and a large gold

พระพุทธรูปทองคำปางมารวิชัย มีซุ้มเรือนแก้ว และซุ้มโพธิ์ ได้จาก
กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Gold Buddha seated in the gesture of enlightenment under the Bodhi tree; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

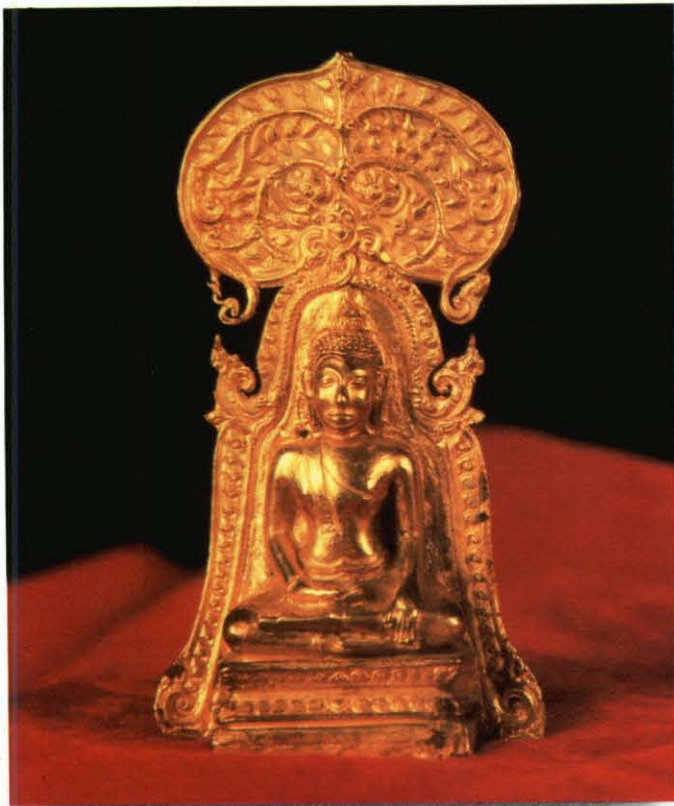
piece more than 10 Kgs in weight that was difficult to divide among them. According to some antique dealers and the cultural officer of the province, the items reported to the police were even less than one third of the whole amount taken away illegally. Only after then the archaeologists from the Department excavated the crypt down to the bottom, and they found 2,121 artifacts, many of which were in gold and elaborately studded with gems.

To house the treasures from the crypt, the Government officers agreed to construct a National Museum, which is now known as the Chao Sam Phraya. They decided to raise donations by selling the less important objects such as copies of votive tablets. The fund raised amounted almost 3.5 million baht. Now, thus constructed Chao Sam Phraya National Museum contains the cultural relics of Ayutthaya Kingdom, found mainly from Wat Ratchaburana and also from other Buddhist monuments in the old capital. The Museum was opened graciously by Their Majesties the King and the Queen on December 26 in 1961.

The majority of the gold collection of the Chao Sam Phraya National Museum is from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana. It also includes artifacts discovered at other monuments such as Wat Mahathat, Wat Phra Ram, Wat Chai Wattanaram, Wat Pradu Songtham, Wat Yai Chai Mongkhon, etc.

The collection is divided into two rooms. The first room is named Wat Ratchaburana, and the other Wat Mahathat. The first room has the treasures exclusively from Wat Ratchaburana, while the second keeps all the gold pieces from the other wats in Ayutthaya, having the reliquary placed on the magnificent throne in the middle of the room. A part of the treasures from Wat Ratchaburana is currently on display in the National Museum, Bangkok.

The gold collection of the Chao Sam Phraya National Museum can be divided into eight categories: articles of royal regalia, princely ornaments, royal vessels, Buddha images, tributary items, offerings to the deceased, inscriptions and relics of the Buddha.

พระพุทธรูปทองคำปางมารวิชัย มีซุ้มเรือนแก้ว และซุ้มโพธิ์ ได้จาก
กรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Gold Buddha seated in the gesture of meditation in ornate niche
under the Bodhi tree; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

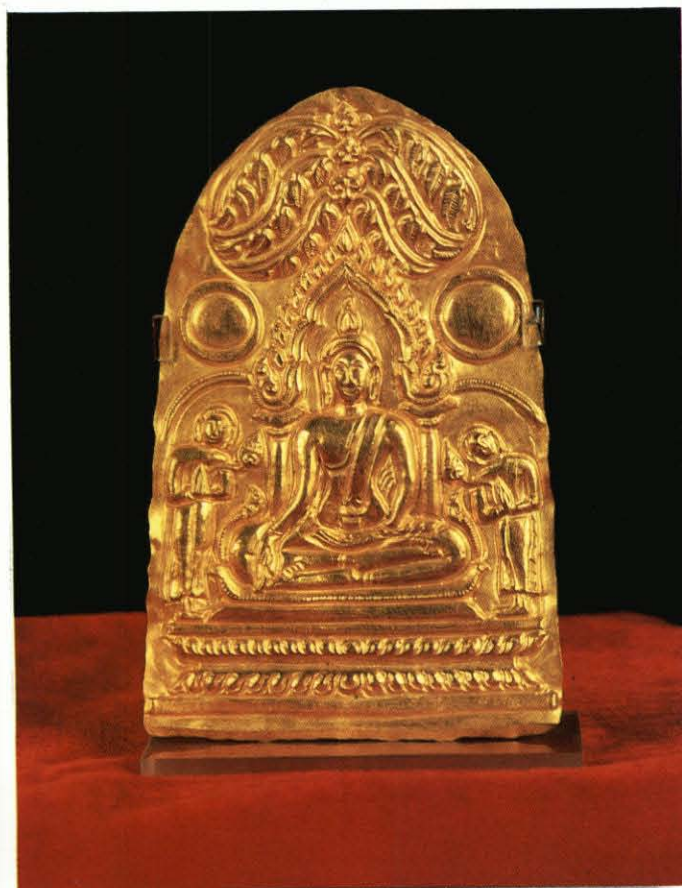
Articles of Royal Regalia

The royal regalia of the Ayutthaya period comprised five articles, all of which follow the specifications of the ancient royal tradition derived originally from India: Victory Crown, Sword of Auspicious Victory, Walking Stick, a pair of Fan and Fly-Whisk, and finally a pair of Shoes.

According to the historical accounts, in the early Bangkok period especially at the coronation of King Rama II, two more articles were added to the five; Diadem and State Umbrella.

The most important article of royal regalia found at Wat Ratchaburana by the archaeologists is the Victory Sword, 115 cms long. The double-edged blade is made of iron, which has partly been rusted off. Its scabbard is made of gold, and studded with various gems. The mouth of the scabbard is elaborately decorated with various floral motifs and flame-like vegetal designs. The hilt is octagonal made of glass, and gold is coated along the eight edges. The handle is hexagonal, but rounded at the tip which is beautifully decorated with precious stones.

Unfortunately, it is said that the Victory Crown was taken by the looters, as well as other precious headdresses in various forms and sizes. The other regal articles found at Wat Ratchaburana include a shoe, fan, fly-whisk and sunshade. All of them are miniature imitations specially fabricated as funeral deposits, but made extremely elaborate. For example, the fly-whisk is made of handful of gold threads.

พระพิมพ์ปางมารวิชัย มีซุ้มเรือนแก้วและซุ้มโพธิ์ มีพระอัครสาวก คือ พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตรอยู่สองข้าง ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
Gold Buddha seated in enlightenment in ornate niche under the Bodhi tree, flanked by two prominent disciples named Moggalana and Sariputra; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

Princely Ornaments

The royal costumes were also found in the crypt, which included exquisitely patterned salongs, shirts and shawls. Being made of fragile fabric, all of them were totally deteriorated as they were exposed to the air when the archaeologists tried to remove them from the crypt, in which they had been sealed for more than five centuries. Only those made of gold thread survived including headdresses, various types of necklaces, armlets, bracelets, bangles and rings.

Headdresses

There are two important headdresses among the finds of princely ornaments; one for prince and the other for princess. The former is a small crown beautifully adorned with all sorts of gems, probably to wear on the topknot. On the other hand, the latter is made of thin gold wires woven into a bonnet with floral motifs on the sides and the top. Its general shape follows the hairline of a lady, with the circle in the rear for the bun. This was probably for a princess not only to adorn her hair but also to keep it tidy.

Neck and Chest Ornaments

There are three different types of decorations worn around the neck and the chest, namely Krong So, Sangwaln and Tap Suang.

Krong So type is made of a number of flat gold plates, put together to wear around the shoulders. The middle piece is bigger and much more elaborate than the rest, having its lower end pointed in the form of a flower, studded with various gems. It is also outlined with small floral motifs decorated with gems.

พระพุทธรูปบุทองคำ ปางมารวิชัย ได้จากกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ
Gold Buddha in enlightenment; from the crypt of the main prang at
Wat Mahathat.

Sangwaln and Tap Suang

Diverse type of Sangwaln type necklaces were found, mostly broken into pieces. They are exquisitely decorated with motifs and studded with gems, the central one larger than the others. Strings of small pearls are attached along the lower rim. Interestingly, some decorative motifs are similar to those popular in Islamic art. Many necklaces made of beads and small bells have also been found. Some others have beautiful pendants attached to the elaborate chains.

Armlets

There are two types of armlets among the arm ornaments; Phahurat and Thong Phra Korn. Phahurats are slightly larger than the bracelets, but usually have pointed upper part, and the lower part curves upward following the outline of the upper rim. In contrast, Thong Phra Korn is plain, cylinder-like, made of flat rectangular gold plate rounded and joined at the ends. All the armlets are of masterful workmanship, exquisitely decorated with floral motifs and studded with gems.

Bracelets

Many bracelets are strings of beads or small bells.

Bangles

Gold bangles not only for wrist but also for ankle are found in a large number. Some are plain, while other have exquisitely incised decorations. Usually the small ones are solid, and the large ones are hollow.

Rings

Hundreds of rings in various sizes have been discovered in the crypt. Some large ones could have been for toes. Many of them bear the traces of being worn out. Among them the most interesting ones are those studded with ruby in the carved settings of lion, cow with suckling calf, flowers, etc.

พระพิมพ์ปางห้ามญาติทองคำ ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Standing Buddha in dispelling fear in relief on gold plate; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

Royal Vessels

Many elaborate utensils were discovered in the crypt including cosmetic containers such as tray, stemmed plated, covered boxes to keep perfume, powder, bee-wax and medicinal herbs. Another important category of the vessels is the betel-nut sets comprising the holders of lime, areca-nut and vetel leaves, together with the tray and spittoon.

Besides the above-mentioned utilitarian articles, other miniature decorative and ceremonial objects are also found. An exquisite container is composed of body and the lid connected together with gold chain, which could have been snuff box. Weights are in the form of watercraft in various sizes both in gold and silver, each set put together with chain. A cluster of areca-nuts which might have been ritual object for royal ceremonies. The gourd-shaped ceremonial vessel with the elaborate lid and the elongated leaves on both sides of the base. On one leaf is carved an celestial being, and on the other is three-headed Naga surrounded by tendril designs. The lid is sculpted into the four-faced Brahma. The prostrated elephant is one of the masterpieces discovered in the crypt, which might have been a princely wedding present. The miniature animal in gold decorated with gems, is very naturalistically moulded with its trunk raised to uphold a garland.

Buddha Images

The gold Buddha images found both at Wat Ratchaburana and Wat Mahathat can be divided into five groups: Gold plaques in relief; Buddha images cut out of sheetgold; Buddha images in relief portrayed in niche under the Bodhi tree; Bigger Buddha images in high relief made of gold plate in the styles of U Thong II or Early Ayutthaya; and Buddha images in the round with thick hair curls standing in the style of the Dvaravati period. One Sri Lankan image in meditation belongs to this group.

Besides the gold Buddha images mentioned above, silver Buddha images are also found in a large quantity. Most of them bear the influences of Angkorian, Sukhothai and U Thong arts.

Two Hindu images are also found in the crypt, holding a club and wearing Angkorian dresses, yet with strong Thai workmanship.

พระพิมพ์ปางมารวิชัย มีซุ้มเรือนแก้วและซุ้มโพธิ์ พระรัศมีประดับด้วยทับทิม
ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

Gold Buddha seated in enlightenment in ornate niche under the Bodhi tree. The halo of the Buddha is decorated with ruby; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

Tributary Items

Among the finds from the crypt there are a few evidently foreign objects that might have come to Ayutthaya as tributes. They include Chinese gold covered box in the form of a lion and Arabian gold medals.

ครุฑยุดนาคทองคำ ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
Garuda holding Naga elaborately sculpted in gold; from the crypt
of the main prang at Wat Ratchaburana.

Offerings to the Deceased

It has long been a funeral custom that valuable and cherished belongings of the deceased are deposited together with the ashes of the dead. The relatives make votive offerings specially fabricated for the occasion in the gesture of making merits.

Most of the treasures found in the crypt at Wat Ratchaburana were the possessions of the two princes, both died in the elephant duel as mentioned in the beginning. Some part of them must have been inherited to them from their royal ancestors. Naturally they are older than the early 15th century when the main prang was constructed to enshrine their ashes. A large number of votive objects were probably made by the third prince. Their close followers must have donated their treasures to the deceased as the token of their homage. Among the votive objects the most important pieces are Buddhist in nature such as the miniature chedi, Bodhi tree, Bodhi leaf and an ornate prang in gold about one metre high. This particular piece is damaged, but has all the details minutely represented, probably made as a copy of the original prang at the wat. The architectural style in general is Khmer but with naturalistically sculpted as it is in Thai architecture. Besides, there are three miniature chedis found in the crypt, one of which enshrined a gold Buddha image covered in a smaller chedi in glass.

An inscription is also found in the miniature chedi, which bears the information written in Khmer script that the court Brahmin named Si Chandra Phanu Chaiwat dedicated these holy objects to the deceased in the gesture of merit making. This particular chedi is domeshaped in the typical Sri Lankan architectural style, and is beautifully studded with gems on the floral motifs.

Also found are the various mythical creatures of the Himavanta forest including hamsa bird, celestial horse, elephantine lion, elephant with wings, along with celestial beings. Utilitarian vessels including betelnut sets are also discovered, along with ceremonial articles. Animals of longevity such as fish and turtle are found abundantly.

ฝาสถูปจำลอง ภายในบรรจุตลับทองคำที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
ได้จากกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ

*Cover of the votive stupa, made of gold and precious stone and receptacle
containing Buddha's relics inside from the crypt of Wat Mahathat.*

Inscriptions

Many fragmentary inscriptions are found in the crypt. The most important among them are the five, written on gold plates. The informations on three of them are included in an article of the Silpakorn Journal published in September, 1985. The other two are written in the Lanna Thai script in Pali language of the 15th century. They contain verses from the Dhammapada of the Tripitaka. The details can be found in the Inscriptions of Thailand Volume V published in 1986. Other inscriptions are on less precious materials such as tin, silver, and on the back of baked clay votive tablets. Many of the votive tablets bear inscriptions written in Chinese, suggesting that the Chinese community in Ayutthaya was well established, and the Buddhists in the community fabricated a large number of them to deposit in the crypt to make merits for the two deceased princes.

The Relics of the Buddha

The worship of the Buddha's relics which had flourished in Sukhothai with the influence of Sri Lankan Buddhism, continued on to the early Ayutthaya period. As the Kingdom's prestige and pride the royal monasteries named Wat Mahathat, Wat Phra Ram and Wat Ratchaburana were established in the capital to enshrine the relics of the Buddha as well as the remains of the Buddha's prominent disciples. They were found in the chedis and prangs erected at the cardinal points in the monasteries.

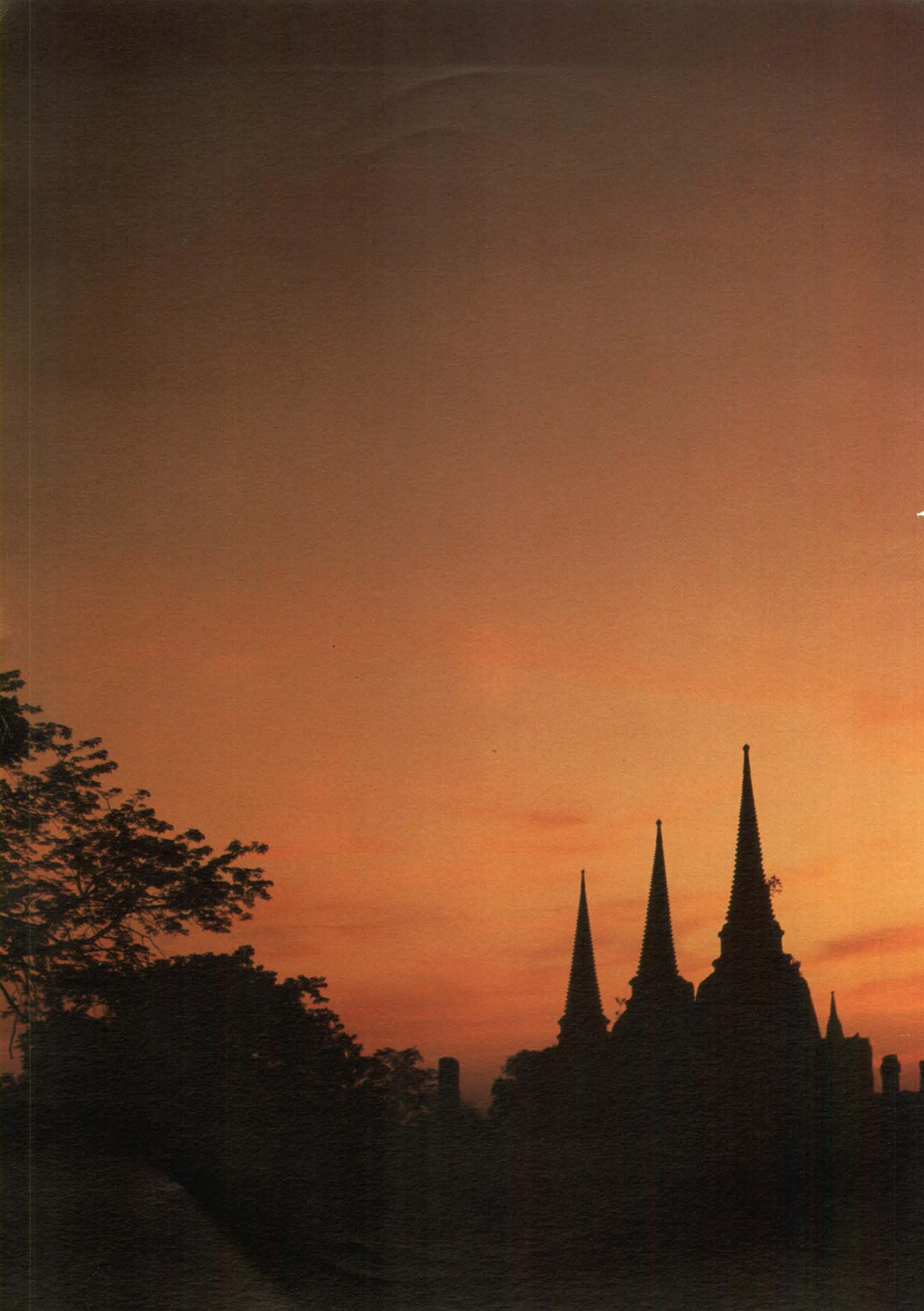
Especially, the relics discovered in the crypt of the main prang at Wat Mahathat are believed to be the genuine relics of the Buddha, which is in the size of one third of a rice grain kept in the sandal oil in the gold casket. The casket was then encased by seven layers of miniature chedis, one on top of the other, each made of tin, silver, gold and copper alloy called Nak, evony, rosewood, glass and finally gold. Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn paid a visit to the Chao Sam Phraya National Museum to pay homage to the Buddha's relics on March 11, 1986 on her way to Burma.

The gold treasures from the ancient capital of Ayutthaya are invaluable cultural relics of the Thai people, and the officers of the Chao Sam Phraya National Museum feel extremely proud, as well as responsible, in taking care of these masterful artifacts date from the 15th century.

แผ่นทองฉลุเป็นรูปเทวดา ได้จากกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ สัตว์หิมพานต์ ซึ่งประกอบด้วยอากาศอัสดร (ม้ามีปีก) ช้างทรงเครื่อง และ กสินทร์ปักษา (ช้างมีปีก) ได้จากกรุพระปรางค์วัดราชนบูรณะ

Deva and the mythical creatures of the Himavanta forest, including horse with wings, elephant with wings and a mythical bird; from the crypt of the main prang at Wat Ratchaburana.

แยกสี : มหานครฟิล์ม โทร. ๒๓๖๑๓๐๗
Colour Separation : Mahanakorn Film Ltd. Tel. 2361307
พิมพ์ที่ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด โทร. ๒๓๖๐๐๕๘
Printed by : Rung Silp Printing Co., Ltd. Tel. 2360058

